

Institutionen för Individ och samhälle
Socialpedagogiska programmet
SP 06 Campus

”Han ville inte bänka in kunskap utan mer ett sätt att tänka”

- En studie om ungdomar, identitet och socialisation

”He didn’t want to force in knowledge, just a way of thinking”

- A study of adolescents, identity and socialization

Peter Jonsson Isabel Salén

Examensarbete i Socialt arbete, 15 hp
Handledare: Hans-Erik Hermansson
Höstterminen 2009

Sammanfattning

Förändrade samhällsstrukturer har lett till att ungdomars uppväxtvillkor under de senaste decennierna har förändrats. Föräldrarna ses idag inte längre som självklara förebilder och identifikationsobjekt när det handlar om norm-, värderings- och kunskapsförmedling. Familjens roll som förmedlare av dessa värden har istället delvis förskjutits till förmån för exempelvis media, skola, dagis och andra samhällsinstitutioner. Vi ställde oss frågan hur denna samhällsförändring påverkar ungdomars identitetsbildning och då framförallt ungdomar som är i behov av stödinsatser av olika slag.

Studien bygger först och främst på tankar sprungna ur den konstruktionistiska teoribildningen. Vi tar där fokus på hur den kulturella friställningsprocessen medför att vi får svårt att orientera oss och där självklara ledstjärnor angående hur livet skall levas och vilka värden som skall gälla inte längre existerar i samma utsträckning som förr. Vi har använt oss av en kvalitativ forskningsmetod bestående av intervjuer med fem ungdomar som har eller har haft stöd via socialtjänsten i form av en kontaktperson. Syftet med studien är att genom ungdomars egna upplevelser försöka förstå vilken påverkan stödinsatser genom socialtjänsten kan tänkas ha i deras identitetsbildning och vilka förändringar hos sig själva ungdomarna anser sig ha upplevt. De frågor vi ställer oss i studien är vilken roll stödinsatsen spelar i ungdomarnas syn på sig själva i relation till skola, familj och vänner och hur ungdomarna upplever att kontaktpersonernas förhållningssätt har påverkat dem i deras liv.

Studiens resultat visar att de lärdomar och förändringsprocesser ungdomarna beskriver i intervjuerna pekar på att deras sätt att se på sig själva, idag ser annorlunda ut än vad det gjorde innan de träffade sina kontaktpersoner. Resultaten visar vidare att vissa av ungdomarna uppfattar sig själva på ett annat sätt idag medans andra anser att de med hjälp av sina kontaktpersoner lärt sig tänka på ett annat sätt än tidigare. I studien framkommer det att familjens roll när det handlar om att sörja för ungdomarnas känslomässiga välbefinnande av olika anledningar inte har fungerat. Vi kan i intervjuerna se att föräldrarna men även skolan har tappat mycket av sin legitimitet. Den roll som kontaktpersonerna tagit i förhållande till skola, familj och vänner i ungdomarnas syn på sig själva, upplever vi genom ungdomarna handlar om att kontaktpersonerna:

- Med deras kunskap och kompetens angående hur det är att växa upp i dagens samhälle skapat sig legitimitet gentemot ungdomarna.
- I sina relationer till ungdomarna skapat förutsättningar för ett förändringsarbete.
- Via dialogen medverkat till att ungdomarna intagit rollen som kritiska medundersökare.
- Genom att förena övriga punkter med ett maktmedvetande så leder det till att de skapat förutsättningar för ungdomarna, att som aktiva subjekt tillåtas erövra självtillit, kontroll och stolthet. Med andra ord empowerment med syfte att frigöra.

Titel: ”Han ville inte bänka in kunskap utan mer ett sätt att tänka”
- En studie om ungdomar, identitet och socialisation

Författare: Peter Jonsson, Isabel Salén

Nivå/arbetets art: Kandidat/examensarbete, 15 hp

Ämne: Socialt arbete

Program: Socialpedagogiska programmet, 210 hp
Högskolan Väst

Termin: Höstterminen 2009

Handledare: Hans-Erik Hermansson

Nyckelord: Identitet, socialisation, empowerment, kulturell friställning, dialog, samhällsförändring

Abstract

A shift in social structures has meant that adolescent developmental conditioning during the last decades has changed. A parent is no longer seen as an obvious role model to be identified with the norm, values and wisdom. The family's role in representing these values has partly been given over to the media, school, day care and other social institutions. We asked how these changes in society effect identity development in adolescents, and above all, adolescent who are in need of various types of support.

The study is based primarily on ideas taken from 'identity construction theory'. We focus upon how the process of cultural redundancy makes it difficult to orientate ourselves, and obvious guides as to how life should be lived, and which values are important, just don't exist as before. We have used a qualified research method consisting of interviews with five adolescents who have or have had support from social services in the form of a contact person. The idea of the study is that through the adolescents' own experiences, we can try to understand what effect the support they received has had on their identity development, and those changes the adolescents themselves, feel they have experienced. The question we asked is which role does support play in the eyes of the adolescents, in relation to school, family and friends and how it effects their lives.

The studies results show that the lessons and processes of change that the adolescents describe I the interviews points to the way they see themselves, the present day looks different to the days before they met their social worker. The results also show that some of the adolescents see themselves differently now, while others suggest that with the help of their social worker they have learnt to think in a different way than before. Through the study it emerges that the family's role when it comes to caring for the adolescents emotional wellbeing, for one reason or another, has not functioned. The interviews show that the family and even school has lost much of their legitimacy. The role that the social worker fills, together with family, school and friends in helping the adolescent create a view of themselves depends on

The social workers:

- Competence and knowledge of growing up in today's society offers a legitimacy the adolescent can recognise
- Relationship with the adolescent creates a possibility for change
- By means of a pedagogical grounding make the adolescent critically introspective
- Through awareness of power, allow the adolescents, as active subjects, conquer their self reliance, control and pride

Title: "He didn't want to force in knowledge, just a way of thinking"
-A study of adolescents, identity and socialization

Authors: Peter Jonsson, Isabel Salén

Level: Bachelor's Thesis,
15 Higher Education Credits

Subject: Social work

Program: Program in Social pedagogy,
210 Higher Education Credits
University West

Term: Autumn term 2009

Supervisor: Hans-Erik Hermansson

Keywords: Identity, socialization, empowerment, cultural redundancy, dialogue, changes in society

Förord

Vi vill börja med att tacka de personer som möjliggjort denna studie. Vår handledare Hans-Erik Hermansson för ditt engagemang och din vilja att teoretiskt utmana oss. Till de anställda inom den berörda socialförvaltningen som var villiga att låta oss ta del av sin verksamhet. Sist men inte minst vill vi ge ett extra stort tack till våra intervjupersoner; Jesper, Klara, Oskar, Fredrik och Marie som alla i verkligheten heter något annat. Att ni valde att ställa upp på er fritid och låta oss ta del av era liv och era personliga åsikter kommer vi att vara er evigt tacksamma för. Tack än en gång!

Peter Jonsson

Isabel Salén

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	1
<i>Barn, föräldrar och samhällsförändring</i>	1
<i>Social ekonomisk bakgrund</i>	2
a) <i>Socialpedagogisk bakgrund</i>	2
b) <i>Ekonomisk- humanistisk bakgrund</i>	2
c) <i>Urval och presentation av studien</i>	3
2. Syfte och frågeställningar	4
<i>Syfte</i>	4
<i>Frågeställningar</i>	4
3. Metod	5
<i>Kvalitativ forskning</i>	5
<i>Datainsamling</i>	7
<i>Validitet</i>	8
<i>Etiska överväganden</i>	8
<i>Informationskravet</i>	9
<i>Samtyckeskravet</i>	9
<i>Konfidentialitetskravet</i>	10
<i>Nyttjandekravet</i>	10
4. Socialisation och identitetsbildning	11
<i>Förändrade socialisationsmönster</i>	11
<i>Socialisationsprocessen</i>	11
<i>Socialpedagogiska förhållningssätt utifrån Freire</i>	12
<i>Möjligheter och begränsningar</i>	13
<i>Primär socialisation</i>	14
<i>Sekundär socialisation</i>	14
<i>Identitetsbegreppet</i>	15
<i>Två positioner</i>	15
<i>Ett socialisationsteoretiskt perspektiv utifrån Ziehe, Sernhede och Johansson</i>	16
5. Fem ungdomar berättar	18
<i>Han har knuffat mig bakifrån- Intervju med Jesper</i>	18
<i>Att vara mottaglig för hjälp- Intervju med Klara</i>	21
<i>Han finns där- Intervju med Oskar</i>	24
<i>Han ville inte bänka in kunskap utan mer ett sätt att tänka- Intervju med Fredrik</i>	26
<i>Man behöver inte bli besviken- Intervju med Marie</i>	29
6. Empowerment- disciplinering eller frigörelse	33
<i>Föräldrarollen</i>	33
<i>Vännskapskretsens roll</i>	34
<i>Skolans roll</i>	35
<i>Kontaktpersonernas roll</i>	37
7. Referenser	41

1. Bakgrund

Vårt samhälle befinner sig idag i en ekonomisk lågkonjunktur. Nedsänkningar och uppsägningar inom industri såväl som offentlig sektor, kommer som en konsekvens när företagen rationaliserar i syfte att klara av en allt hårdare global konkurrens. Den kommunala budgeten stramas åt som en följd av minskade skatteintäkter. Politikerna pratar samtidigt om vikten av att satsa på välfärdstjänster så som skola, vård och omsorg. Men när den ekonomiska nordanvinden även sveper in över dessa verksamheter, är det medborgarna inom de grupper som befinner sig i behov av ovan nämnda välfärdstjänster som kommer i kläm. Långsiktigt planerande får ofta stå tillbaka för kortsiktiga lösningar när verksamheterna tvingas lösa sina uppdrag med en allt snävare budget. Förändrade samhällsstrukturer har lett till att ungdomars uppväxtvillkor under de senaste decennierna har förändrats. Föräldrarna ses inte längre som självklara förebilder och identifikationsobjekt när det handlar om norm-, värderings- och kunskapsförmedling (se ex Johansson 2006). Familjens roll som förmedlare av dessa värden har istället delvis förskjutits till förmån för exempelvis media, skola, dagis och andra samhällsinstitutioner. Bakomliggande orsaker till detta kan vara förändrade levnadsvillkor som t.ex. föräldrarnas arbetssituation och att barnen i allt tidigare åldrar börjar på dagis.

Barn, föräldrar och samhällsförändring

Idag jämfört med tidigare generationer är det inte lika vanligt att den ena föräldern är hemma med barnen under de tidiga uppväxtåren. Förändringar inom samhället har lett till att bägge föräldrarna idag måste arbeta för att upprätthålla en normativ levnadsstandard. Detta innebär att andra samhällsinstitutioner såsom exempelvis dagis träder in i barns liv allt tidigare. Föräldrarollens legitimitet står på spel när barnens uppfostran istället blir ett föremål för institutionernas experter. För de flesta ungdomar så sker socialisationsprocessen och identitetsbildandet på ett sådant sett att det inte uppfattas som ett problem för utomstående. Men i de fall där ungdomar behöver mer stöttning än vad t.ex. familj och anhöriga kan ge, kan det behövas hjälp från andra samhällsinstitutioner utöver skola och fritids för att stötta den enskilde. Socialtjänsten, vilken är den samhällsinstitution vars uppgift är att ha det yttersta ansvaret när det handlar om människors välbefinnande, bygger bl.a. sina mål på att främja människors aktiva deltagande i samhällslivet (SoL 1:1). Gällande barn och unga skall socialnämnden även sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver (SoL 5:1). När vi nu även står mitt i en ekonomisk

lågkonjunktur så är det säkerligen många kommunala politiker som lockas av att skära i de insatser som inte är lagstadgade. Istället väljer man en linje som innebär att man enbart uppfyller de krav som man enligt lag är skyldiga att uppfylla. Effekten av denna form av ekonomisk kortsiktig lönsamhet leder oftast till att kommunerna håller sin budget på kort sikt. På längre sikt leder det allt som oftast till att man skapar både onödigt mänskligt lidande och ökade utgifter.

Social ekonomisk bakgrund

a) Socialpedagogisk bakgrund

En insats som väckt vårt intresse ligger i X kommun och ryms där under stöd och behandlingsenheten. Insatsen riktar sig mot ungdomar i åldern 13-21 och verksamhetens främsta mål är att ge ungdomarna stöd med att få vardagen att fungera bättre. Insatsen bygger på en behovsprövning via socialtjänsten och verkställs av kontaktpersoner under SoL. De kontaktpersoner som för närvarande arbetar inom verksamheten är alla utbildade socionomer. Enligt den genomlysningrapport som gjorts av stöd- och behandlingsenhetens insatser i X kommun, så pekar den på att många av de ungdomar som kommer i kontakt med verksamheten, kommer från hemförhållanden som ofta präglats av gränslöshet och avsaknad av vuxna fungerande förebilder. Ungdomarna har många gånger även utvecklat ett för dem ogynnsamt beteende, misskött sin skolgång och i vissa fall också hamnat i kriminalitet och drogmisbruk. Insatsen är av den art att ungdomen tillsammans med den kontaktperson de tilldelas, upprättar en individuell handlingsplan där mål med insatsen formuleras ihop med den enskilde ungdomen. Insatsen är med andra ord varken lagstadgad eller av tvångskaraktär utan bygger helt och hållet på frivillighet. Den socialpedagogiska tanken med insatsen är att de ungdomar som känner att de behöver stöd skall få det och inte behöva utsättas för onödigt lidande.

b) Ekonomisk- humanistisk bakgrund

Den ekonomiska tanken med insatsen är att på sikt minska antalet kostsamma externa tvångsplaceringar. Syftet med verksamheten är därmed att uppnå en form av långsiktig lösning såväl ekonomisk som humanistisk, där människans behov tillgodoses samtidigt som man förhoppningsvis minskar antalet kostsamma externa tvångsplaceringar. Detta kan ställas i kontrast till den tidigare nämnda kortsiktiga lösningen som många politiker kanske lockas av i dessa tider.

c) Urval och presentation av studien

Inom ovan nämnda verksamhet har vi valt att intervjua fem ungdomar. Genom deras egna berättelser, vill vi skapa kunskap angående vilken roll en offentlig frivillig insats via socialtjänsten kan tänkas ha i deras liv i relation till skola, familj och vänner. Vi vill även titta på vilka eventuella förändringar ungdomarna kan se hos sig själva och vad kontaktpersonen från socialtjänsten bistår med som exempelvis skolan eller föräldrarna inte klarar av. Studien bygger på sju kapitel. I första kapitlet vill vi ge en översiktlig bakgrund om vilket område vi valt och varför vi anser området är intressant att undersöka. Under kapitel två redogör vi studiens syfte och frågeställningar. Hur vi gått tillväga i utformningen av studien och vilka etiska överväganden vi ställts inför redogör vi för i kapitel tre, metodkapitlet. Under kapitel fyra, Socialisation och identitet redogör vi kunskapsläget och våra teoretiska utgångspunkter. I kapitel fem ger ungdomarna sin syn på insatsen i relation till familj, vänner och skola. Under detta kapitel berättar ungdomarna även vilka ev. förändringar som de upplever skett hos dem själva i och med att de fick en kontaktperson. Vi har i det femte kapitlet även valt att kommentera intervjuerna utifrån de frågeområden (se nedan) intervjuerna bygger på. I kapitel sex, Empowerment - disciplinering eller frigörelse, analyserar vi intervjuerna utifrån studiens syfte och frågeställningar.

Dessa frågeområden har vi utgått ifrån i våra intervjuer:

- Skolgången
- Familjesituationen
- Vänskapskretsen
- Kontaktpersonernas roll

2. Syfte och frågeställningar

När skola, familj och vänner inte klarar av att ge det stöd som den enskilde ungdomen är i behov av, så är det socialtjänstens uppgift att se till att individen får den hjälp som behövs för att aktivt kunna delta i samhällslivet. Eftersom vi båda som framtida socialpedagoger har intresse av att arbeta med ungdomar som på ett eller annat sätt är i behov av stöd, ser vi genom denna studie en möjlighet att skaffa oss värdefull kunskap om ungdomars upplevelser av vilken roll insatser via socialtjänsten har i deras identitetsbildande. Vad är det för något som kontaktpersonerna från socialtjänsten bidrar med som inte skola och familj klarar av.

Syfte

Syftet med studien är att genom ungdomars egna upplevelser försöka förstå vilken påverkan stödinsatser via socialtjänsten kan tänkas ha i deras identitetsbildning och vilka förändringar hos sig själva anser ungdomarna sig ha upplevt. Vi vill även försöka studera ungdomarnas upplevelser i relation till olika pedagogiska teoribildningar.

Frågeställningar

- Vilken roll spelar stödinsatsen i ungdomarnas syn på sig själva i relation till skola, familj och vänner?
- Hur upplever ungdomarna kontaktpersonernas förhållningssätt påverkat dem i deras liv?

3. Metod

I det följande kapitlet kommer vi som sagt att redogöra för hur studien tagit sin form och vilka dilemman vi ställts inför. Vi kommer under ett antal rubriker att beskriva varför vi gjort som vi gjort och på vilka grunder vi bygger dessa beslut på. Vi påpekade tidigare att medborgarna inom samhället står inför en samhällsförändring och att detta delvis skapar nya förutsättningar för ungas uppväxtvillkor. Vi nämnde även att den samhälliga uppluckringen av tidigare mer fasta traditioner, normer och värderingar idag innebär att vi som individer ställs inför nya utmaningar i skapandet av oss själva. Den livslånga process som det idag innebär att skapa sig själv och sin identitet kommer att i mer eller mindre utsträckning präglas av individens grad av delaktighet i sammanhanget. För att tydliggöra det hela kan vi här ställa två pedagogiska processer som ytterligheter mot varandra: den frigörande processen som leder till en medveten och växande individ och den förtryckande processen där individen får svårt att som aktivt handlande subjekt ta makten över sig själv och sin livssituation. Studien tar sitt avstamp i dessa tankar angående socialisering och identitetskapande i ett samhälle utan fasta ledstjärnor i form av traditioner, normer och värderingar. Studiens analytiska ansats bygger på att försöka förstå vilken roll stödinsatsen spelat i ungdomarnas syn på sig själva i relation till skola, familj och vänner. Vi vill även med studien ta reda på hur ungdomarna anser stödinsatsen via socialtjänsten påverkat deras liv.

Kvalitativ forskning

Med tanke på det syfte och frågeställningar som studiens undersökningsområde bygger på så kommer detta inte bidra till att vi skapar generaliserbar kunskap om densamma. Däremot så kommer studien genom en kvalitativ forskningsansats att bidra till en djupare förståelse av det undersökta ämnet. Johansson & Öberg (2008) påpekar att självbiografiska berättelser utgör en jag – teori som förklarar berättarens individuella utveckling i form av strukturerade självbilder. Den kvalitativa forskningsintervjun innebär att man som forskare försöker förstå världen ur de intervjuades synvinkel (Kvale 1997). Genom att använda oss av den kvalitativa forskningsintervjun som metod i insamlingen av data, får vi därmed en möjlighet att ta reda på hur just dessa människor uppfattar sin värld och sitt liv. Vi får genom intervjusamtalet ta del av ungdomarnas egna berättelser, åsikter och synpunkter.

Även om forskningsintervjun bygger på ett vardagligt samtal så är det ett professionellt samtal i den bemärkelsen att ämnet för intervjun presenteras av forskaren det är även forskaren som

kontrollerar situationen genom att ställa och följa upp de frågor som är ämnet för intervjun. Därmed kan inte forskningsintervjun betraktas som ett samtal mellan likställda parter (Kvale a.a). För att minimera upplevelsen av utsatthet för den intervjuade så försökte vi skapa en miljö där den intervjuade kände sig uppskattad och behövd. Vilket egentligen är en självklarhet när det handlar om kvalitativ forskning. För hade det inte varit för de ungdomar som på sin fritid ställde upp och lät sig intervjuas, så hade denna studie inte varit möjlig att genomföra.

Kvale för i boken *Den kvalitativa forskningsintervjun* (1997) ett resonemang angående att varje intervjufråga kan bedömas både tematiskt och dynamiskt. Med tematisk bedömning menar Kvale att frågans relevans skall kunna bedömas i förhållande till forskningsämnet och även ligga till grund för den följande analysen. Medans den dynamiska bedömningen handlar om skapandet av bra samspel mellan intervjuare och den intervjuade så att samtalet hålls flytande och den intervjuade känner sig motiverad att tala om sina upplevelser och känslor. Kvale (a.a) påpekar att en bra tematisk forskningsfråga inte alltid är en bra dynamisk intervjufråga och att den personliga närheten i intervjusituationen ställer stränga krav på intervjuarens känslighet när det gäller hur långt hon skall gå i sina frågor. För att hitta en bra balans mellan tematiska och dynamiska forskningsfrågor valde vi att använda oss av en intervjuguide som bygger på de frågeområden studien syftar att undersöka. När det handlar om att inte gå för långt i frågor och bidra till att den intervjuade får ångest eller känner sig kränkt, så menar vi att det både handlar om kunskap och erfarenhet att genom detta kunna känna av de signaler som den intervjuade förmedlar. Det blir även en fråga om etiskt handlande, att inte låta sina egna intressen förblinda en och därmed negligera den negativa dynamik som ibland kan uppstå i en intervjusituation. Kvale (a.a) sammanfattar dessa tankar när han förklarar att ett moraliskt forskningsarbete är mer än etisk kunskap och kognitiva val. Ett moraliskt forskningsarbete omfattar även forskarens person, hennes känslighet och engagemang för moraliska frågor och handlingar. Vi menar att de enda som kan svara på intervjusituationens moraliska karaktär är i detta fall de intervjuade ungdomarna själva. Deras subjektiva upplevelser av hela intervjuprocessen kan ingen annan än de själva svara på. Det vi däremot kan hävda är att vi gjort vårt yttersta för att både ta del av ungdomarnas berättelser utifrån syfte och frågeställning och samtidigt skapa en miljö där de förhoppningsvis kände sig bekväma.

Datainsamling

I urvalet av intervjupersoner fick vi hjälp av tre av de kontaktpersoner som arbetar inom verksamheten. Vi var intresserade av att få prata med ungdomar som antingen avslutat eller haft stöd under en längre tid. Detta för att ungdomarna skulle ha en möjlighet att kunna se tillbaka och reflektera över hur situationen såg ut innan stödinsatsen och eventuellt kunna se förändringar hos sig själva. Vi bad kontaktpersonerna kontakta de ungdomar som de trodde skulle klara av en intervjusituation. Vi valde bort att själva ta den första kontakten med ungdomarna då vi inte visste i vilken livssituation de för stunden befann sig i, och vi ville inte att de inte skulle känna sig pressade till att medverka. Vi lämnade ett informationsbrev där vi presenterade oss och beskrev vårt syfte med studien, och att de var välkomna att höra av sig till oss om de undrade över något. För de ungdomar som var under 18 år inhämtades ett samtycke från föräldrarna. Även detta inhämtades av kontaktpersonerna som redan har en relation till föräldrarna. Insamlandet av data har skett genom kvalitativa intervjuer med fem ungdomar mellan 16-19 år.

Vi har intervjuat tre killar och två tjejer, urvalet är gjort av kontaktpersonerna. Intervjuerna genomfördes under olika dagar och oberoende av varandra. Vi valde att träffa ungdomarna i lokalen som kontaktpersonerna utgår ifrån, vilken är en välkänd miljö för samtliga ungdomar. Det kändes också viktigt att intervjuerna skedde på en neutral och trygg arena och inte på exempelvis ett café eller annan offentlig plats. Som vi påpekade tidigare så menar Kvale (a.a) att ett moraliskt forskningsarbete även omfattar forskarens person, hennes känslighet och engagemang i moraliska frågor och handlingar: De fysiska förutsättningar vi kunnat påverka har noga övervägts tillsammans med kontaktpersonerna. Eftersom de känner de ungdomar vi kommit att intervjua bättre än oss så ville vi tillsammans med dem överväga val av lokal för intervjuerna. För att ungdomarna skulle känna sig välkomna hade vi alltid förberett fika. Vid samtliga intervjutillfällen medverkade vi båda två, men det var en av oss som hade huvudansvaret för själva intervjun och en som antecknade. Intervjuerna spelades in på band med ungdomarnas godkännande.

Innan intervjuerna startade informerades vi om vårt syfte med studien, att vi kommer att avidentifiera alla personer som medverkar och att de när som helst kan avbryta intervjun. Kvale (a.a) menar att transkriberingen/utskriften är en översättning från ett språk till ett annat. Samtalet förvandlas och fixeras i utskriften och mister därmed mycket av sin dynamiska karaktär. Men genom utskriften struktureras även intervjusamtalet i en form som lämpar sig

bättre för analys. För att kunna bearbeta intervjumaterialet så transkriberades de bandade intervjuerna nästintill ordagrant. Efter allt material transkriberats sammanfattades varje intervju. Därefter sammanställdes varje enskild intervju utifrån studiens syfte och frågeställning. För att hitta gemensamma upplevelser valde vi att titta på generella och utmärkande drag i samliga intervjuer.

Som vi tidigare påpekade valde vi att medverka båda två under samtliga intervjuer. Detta för att få ut så mycket som möjligt av varje intervju och för att sedan tillsammans kunna problematisera och analysera svaren. En av oss gjorde sin 5 veckors VFU inom organisationen och hade genom praktiken träffat vissa av de ungdomar som vi intervjuade, han/hon fick huvudansvaret för just dessa intervjuer. Den andre av oss ansvarade för de övriga två. Under arbetets gång har vi mestadels suttit tillsammans och arbetat. Vissa delar av studien har vi helt och hållet skrivit ihop. Andra delar har vi delat upp för att sedan läsa varandras texter, ge synpunkter och problematisera det vi skrivit. Vi har haft stor nytta av att kunna fråga varandra och bolla idéer fram och tillbaka.

Validitet

Validiteten i en studie hänför sig till i vilken utsträckning en metod undersöker vad den är avsedd att undersöka (Kvale 1997). För att kunna besvara våra frågeställningar i studien valde vi att i intervjuerna utgå från flera olika frågeområden för att täcka in de frågor vi ville ställa till ungdomarna som deltog. Vi har i analysen av materialet enbart utgått från ungdomarnas egna berättelser. Kvale (a.a.) menar att validiteten av en studie är beroende av hantverksskicklighet, vilket i sin tur innebär att man under undersökningen ständigt kontrollerar, ifrågasätter och teoretiskt tolkar det man upptäcker. Vi har haft ett kritiskt förhållningssätt till det material vi bearbetat samt ett tydligt perspektiv för undersökningen. Under arbetets gång har vi stannat upp och reflekterat över vad vi egentligen vill undersöka, vilket bidragit till att säkerställa validiteten av studien.

Etiska överväganden

1990 antog det humanistisk-samhällsvetenskapliga rådet fyra huvudkrav som kännetecknar god etisk forskning inom området. Denna studie är utformad inom ramen för de fyra huvudkrav och nedan följer en förklaring på vilket sätt just detta arbete kan anses följa de riktlinjer som antagits inom ramen för forskningsfältet (www.vr.se).

Informationskravet

Informationskravet innebär att undersökningspersonerna skall veta vilken uppgift de har i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande. Det är upp till forskaren/forskarna att informera om att deltagandet helt och hållet sker på frivillig basis och att uppgiftslämnarna har rätt att avbryta sin medverkan när som helst under processens gång. Informationen till de som väljer att delta i studien skall omfatta alla de inslag i den aktuella undersökningen som rimligen kan tänkas påverka deras inställning till att delta (www.vr.se).

I början av september 2009 tog vi kontakt med den chef inom socialförvaltningen som företräder verksamheten. Vi frågade med tanke på syfte och frågeställning ifall de var villiga att låta oss intervjua några av de ungdomar som har eller har haft stöd via de kontaktpersoner som han förfogar över. Han var positivt inställd men valde ändå att ta frågan vidare till sin ledningsgrupp för att vara på den säkra sidan. Ledningsgruppen var även de positivt inställda och menade att denna typ av studie var bra för verksamheten. Den enhetschef som vi varit i kontakt med informerade de kontaktpersoner som var knutna till verksamheten att han gett sitt godkännande till studien. Vi ringde sedan upp den verksamhet som kontaktpersonerna utgick ifrån och bestämde ett möte där vi tillsammans med personalen bestämde hur vi skulle gå tillväga i processen som ledde fram till intervjuerna av de enskilda personerna. I de fall då ungdomarna eller deras föräldrar ville se på hur vi framställt dem efter intervjun, distribuerade vi detta material via kontaktpersonerna för att inhämta ett godkännande och vidare deltagande i studien.

Samtyckeskravet

Samtyckeskravet innebär att man som forskare skall inhämta uppgiftslämnarnas och undersökningsdeltagarnas samtycke. I vissa fall bör även samtycke inhämtas av föräldrarna. Rekommendationerna hos vetenskapsrådet när det handlar om att inhämta samtycke hos föräldrar ligger vid undersökningar av etisk känslig karaktär på 15 år (www.vr.se). Eftersom vi inte kan svara på hur de enskilda ungdomarnas inre berörs av att delta i en intervju angående upplevelser av känslor, tankar och beteenden så valde vi efter dialog med kontaktpersonerna att följa deras råd och inhämta medgivande från alla de ungdomar som var under 18 år.

Konfidentialitetskravet

Detta forskningskrav innebär att de individer som berörs av studien så långt som möjligt skall ges största möjliga konfidentialitet och att personuppgifterna förvaras på så sätt att inte obehöriga kan ta del av dem. För att försvåra för enskilda att ta del av etiskt känsliga uppgifter och kunna avidentifiera de medverkande personerna bör man fingera namn, platser, verksamheter och övrigt som kan tänkas identifieras av obehöriga i en studie (www.vr.se). Kvale (1997) menar att skyddet av undersökningsspersonernas privatliv är ett viktigt inslag när man redovisar intervjuer. Om man av någon anledning har för avsikt att publicera sådan information som kan tänkas kännas igen av andra måste undersökningsspersonen först lämna sitt godkännande till detta. För att uppfylla konfidentialitetskravet har vi informerat våra intervjupersoner om deras rätt till anonymitet och om vår tystnadsplikt. Vi har även som vi påpekade tidigare gett de som vill möjligheten att läsa igenom intervjuerna för att se om de känner igen det som sagts och tycker det känns okej. Alla uppgifter som rör de medverkande personerna kommer att avidentifieras i studien genom att vi fingerar alla uppgifter. Allt material som kan tänkas identifiera de medverkande i studien kommer att förstöras när studien är färdigställd. P.g.a. att vi valt att avidentifiera den aktuella kommunen kan vi inte återge källan för den genomlysningssrapport som vi hänvisade till i första kapitlet.

Nyttjandekravet

Detta krav reglerar hur uppgifterna som inhämtats i ett forskningsprojekt får användas. I nyttjandekravet framgår att de uppgifter som samlats in om enskilda personer endast får användas för forskningsändamålet. I kravet ingår även att de insamlade uppgifterna inte får utnyttjas på ett sådant sätt att de kan fungera som beslut eller åtgärder för den enskilde i form av t.ex. tvångsvård (www.vr.se). Vid intervjutillfällena informerade vi undersökningsspersonerna om att vi enbart kommer att använda materialet utifrån det syfte och den frågeställning som vi informerat om. Vi informerade även ungdomarna om att de kommer att få ta del av studien när den är färdigställd.

4. Socialisation och identitetsbildning

Förändrade socialisationsmönster

I det inledande kapitlet av studien skrev vi att förändrade samhällsstrukturer har lett till att ungdomars uppväxtvillkor under de senaste decennierna förändrats. Vi påstod även att föräldrarna inte längre ses som självklara förebilder och identifikationsobjekt när det handlar om norm-, värderings- och kunskapsförmedling. Hans-Erik Hermansson professor i socialt arbete vid Högskolan Väst beskriver detta när han redogör för generella drag i den samlade forskningen inom samhällsvetenskapen. Hermansson menar att det gemensamma för olika socialisationsteoretiker är att de i grunden talar om ett församhälligande av människans alla livssammanhang. Förklaringen till detta menar han ligger i den direkta anpassningen som skett i relation till kapitalismens förändrade behov (Hermansson 1985). Konsekvensen av kapitalismens förändrade behov har bl.a. inneburit att olika offentliga myndigheter så som dagis och skola trätt in och till stor del tagit över fostran av barnen. Föräldrarnas roll ser därmed annorlunda ut idag än vad den gjorde för några generationer tillbaka sedan. Media och vänner är några exempel på såkallade socialiseringsagenter som i dag fått en allt större påverkan i hur vi ser på och definierar oss själva. Denna studie syftar som sagt till att titta på vilken roll i relation till skola, familj och vänner, kontaktpersonerna från socialtjänsten spelar i ungdomarnas syn på sig själva. För att skaffa oss en nyanserad bild av insatsen vill vi även försöka ta reda på vilket sätt ungdomarna anser stödet via kontaktpersonerna påverkat dem i deras liv.

Socialisationsprocessen

De teorier och den forskning som vi i studien använder oss av ser, socialisationsprocessen som ett lärande vilket pågår under hela uppväxttiden, men där grunderna läggs i det tidiga livet. Barnet lär sig att bli delaktig i olika grupper, men även att ta över normer, regler och värderingar som de möter i sin vardagsmiljö. Socialisationen sker därmed inte per automatik, utan för att den ska fungera och personen ifråga ska lära sig reglerna, krävs det att han eller hon anser att gruppens normer, regler och värderingar är riktiga. Detta innebär att man måste ta till sig gruppens uppfattningar på ett känslomässigt plan så att man själv tycker att vuxenvärldens värderingar är bra och riktiga (Olsson & Olsson 2007). Madsen (2001) påpekar att barnets behov av samvaro med närstående vuxna och i det tidiga livet framförallt barnets föräldrar är viktigt för barnets socialisationsprocess. Genom socialiseringsprocessen formas vi till sociala individer och utvecklar en egen identitet genom att tillägna oss nya färdigheter. Om socialiseringsprocessen inte går som planerat kan istället asocialitet utvecklas.

Socialiseringsprocessen är inte enbart kopplat till barndomen utan den fortsätter genom hela livet och sker under olika livsperioder hos individen. I olika situationer i livet ställs det nya krav på individen att leva upp till, förmåga att anpassa sig och utveckla nya roller (Madsen a.a). Förr förmedlades normer och värderingar av familj, skolan och kyrkan. Vad som ansågs vara rätt eller fel i livet ifrågasattes inte och det rådde inte heller några oklarheter om vad som ansågs vara ett gott liv. Idag är situationen annorlunda då alltfler instanser är delaktiga i individens socialiseringsprocess. Genom de olika roller vi kan tilldelas av olika instanser i samhället kan det lätt skapas en förvirring för individen då dessa roller ibland kan verka motsägelsefulla (Madsen a.a.). Exempelvis kan det te sig så att föräldrarnas värderingar och sätt att se på saker och ting kanske inte alls stämmer överens med de normer och värderingar som skolan eller den enskilda läraren kan tänkas stå för.

Socialpedagogiska förhållningssätt utifrån Freire

Äkta tänkande, tänkande som bryr sig om verkligheten, äger inte rum i elfenbenstornets isolering, utan de uppstår enbart via kommunikation, säger den brasilianske professorn i pedagogik Paulo Freire (Freire 1976). Han menar att enbart den dialog som kräver ett kritiskt tänkande, är i stånd att skapa ett kritiskt tänkande och utan dialog så finns det ingen kommunikation och utan kommunikation ingen sann undervisning. Freire ställer här två pedagogiska förhållningssätt mot varandra i sin syn på undervisning och uppfostran. Han utgår från skolans undervisningsform när han tydliggör sin syn på frigörande respektive förtryckande pedagogik. Den förtryckande pedagogiken innebär kortfattat att läraren intar en expertroll där eleven skall ”fyllas” med kunskap av läraren. Läraren blir en förmedlare som får eleverna att mekaniskt lära in det förmedlade innehållet. Ju ödmjukare eleverna låter sig ”fyllas”, desto bättre elever är de. Freire menar att denna form av *Bankpedagogik* omöjliggör skapande krafter och bevarar medvetenhetens undertryck, detta menar Freire enbart leder till bibehållandet av ett samhälligt Status quo. Den frigörande pedagogiken däremot bygger på en problemformulerande undervisning där eleverna inte längre är passivt mottagande, utan kritiska medundersökare i dialogen. Denna form av pedagogik syftar till att medvetandegöra eleven, vilket i sin tur leder till att individen växer som människa. Den frigörande pedagogiken leder även till att eleven uppmärksammar att samhället och dess strukturer går att modifiera och förändra (Freire a.a). Inom socialpedagogiskt arbete har Freires pedagogik översatts i termer av empowerment. Empowerment refererar både till den subjektiva erfarenheten och till den objektiva verkligheten, vilket innebär att begreppet både är en process och ett mål. Begreppet empowerment innehåller en del centrala komponenter som

behöver förstärkas i en empowermentprocess och dessa är makt, kontroll, självtillit och stolthet (Swärd & Starrin 2006). Empowermentbegreppet innefattar således en viss maktaspekt, det handlar då om överföring av makt. Med andra ord kan alltså empowerment både användas som en frigörande och styrande metod.

Möjligheter och begränsningar

Enligt ungdomsforskaren Thomas Ziehe liksom andra socialisationsforskare, genomgår det moderna samhället en kris. Denna kris menar han grundar sig i att traditionella livsmönster, som exempelvis de samhällseliga strukturer som styr synen på familjebildning, könsroller och arbete, idag håller på att luckras upp (Ziehe 1994). Ziehe menar att alla påverkas av denna kulturella modernisering, men det är de unga som befinner sig i en rörlig period i livet och håller på att skapa sin identitet, som berörs mest om samhällets utbud rubbas (Ziehe a.a.). Ziehe (1997) använder sig av begreppet *Kulturell friställning* när han förklarar att sociokulturella normer och värderingar lösts upp som en följd av moderniseringen. Han menar att religion, traditioner och familjeband blir allt mer överflödigt i takt med samhällets rationalisering och kapitalisering. Den kulturella friställningen är enligt Ziehe ambivalent. Å ena sidan befrias individen från de gamla traditionerna som många gånger innehöll en snävhet och ett isolerande av individen. Å andra sidan kan de hos individen ökande utrymmet för egna förväntningar och drömmar, även öka de inre motsägelserna då möjligheterna att förverkliga sina drömmar kan tyckas begränsade. Ziehe menar att den kulturella friställningen innebär att unga människor idag har stora möjligheter att påverka sina liv i den riktning som de vill. Men samtidigt som de unga idag ges en större frihet från gamla invanda traditioner och levnadsmönster, menar Ziehe att det nya samhället gör att ungdomar ofta känner sig rotlösa och vilsna.

Den kulturella friställningen innebär även att individen ges möjlighet att själv pröva olika identiteter, förändra och byta ut dem. Som en följd av detta träder nya såkallade socialiseringsagenter in på den arena som tidigare var vigd för framförallt familjen, skolan och kyrkan. Föräldrar blir inte längre några självklara identifikationsobjekt för de unga i deras socialiseringsprocess och identitetsbildande, istället har de fått träda tillbaka till förmån för massmarknadskulturens identifierings objekt så som exempelvis tv-idoler, musikstjärnor och dokusåpakändisar (Sernhede 1984). Freire menar att den antialogiska handlingen (banksynen) även tjänar erövringens syfte eftersom avsikten blir att tränga in i en annan grupps kulturella sammanhang utan respekt för den gruppens möjligheter. Freire säger att de

tvingar på sin egen världsåskådning på dem som de invaderar och hämmar de invaderades kreativitet genom att lamslå deras uttrycksmöjligheter (Freire 1976). Man kan här tala om de som styr och de som låter sig styras. För när Sernhede (1984) påpekar att barnuppfostran idag har blivit föremål för ett expertvälde så har detta även medfört att föräldrarna blivit osäkra på hur barn skall fostras eftersom de då de anser att de omyndigförklaras. Är det möjligt att olika socialiseringsagenters proklamerande angående det ena och det andra, bidrar till osäkerhet och villrådighet hos både föräldrar och barn. Gamla traditioner och levnadsmönster ses idag förvisso som föråldrade men Ziehe (1997) menar att de ändå skapade trygghet och förutsägbarhet hos många unga. Socialisationsteoretiker talar om att det privata rummet minskas som en följd av den offentliga sektorns expansion; sjukdom, ålderdom, barnpassning osv. har blivit offentliga angelägenheter. Offentliga verksamheter har på grund av strukturella förändringar i samhället tagit över en stor del av barnens uppfostran (Hermansson 1985). Detta benämns ofta i termer av att det har skett en förskjutning av socialisationen.

Primär socialisation

Den primära socialisationen sker i den grupp där barnet först får närhet och sina känslomässiga behov tillgodosedda, vanligtvis hos föräldrarna. Vilka normer och värderingar som föräldrarna har är av stor betydelse för hur barnets socialiseringsprocess kommer se ut. Barnen internaliserar sina föräldrars uppfattning vilken sedan kan komma att kollidera med övriga samhällets lagar och normer. I den primära socialisationen har vuxna stor makt i barnets socialiseringsprocess. Barnet har inga valmöjligheter gällande signifikanta andra. Först när barnet blivit lite äldre och den sekundära socialisationen tar vid kan individen börja ifrågasätta och omvärdera den värld som internaliserats inom dem (Olsson & Olsson 2007).

Sekundär socialisation

Den sekundära socialisationen sker utanför hemmet, i offentliga miljöer och institutionella sammanhang såsom dagis och skola. När barnet blir deltagare i andra grupper utanför familjen upptäcker barnet så småningom att föräldrarnas verklighet inte är den enda verkligheten man kan befinna sig i. När innehållet ska internaliseras med det redan existerande kan det uppstå problem (Berger & Luckman 1998). Idag möter barnets primära socialisation den sekundära socialisationen på ett tidigare stadium än vad som var fallet tidigare. Detta beror på att allt fler barn går i förskolan tillskillnad mot tidigare då det var vanligare att barn var hemma tills de började skolan. Den primära socialisationen hade då hunnit längre innan den sekundära socialisationen startade (Olsson & Olsson 2007). Denna förskjutning av socialisationen har i dagens samhälle inneburit att en mer offentlig socialisation har vunnit mark. Socialpsykologen

Lars Dencik anser att barn genom denna samhällsförändring utsätts för en dubbel socialisation som kan medföra känslomässiga problem hos barnet om den primära och sekundära nivåns normer och värderingar är mycket olika (Olsson & Olsson a.a).

Identitetsbegreppet

När man studerar litteraturen som behandlar begreppet identitet förstår man att det är ett komplext och mångfacetterat begrepp som innefattar en rad olika mänskliga aspekter. Det är vår förhoppning att vi genom denna studie utifrån syfte och frågeställning, på ett så tydlig sätt som möjligt skall lyckas delge vårt perspektiv på begreppet. För att detta skall bli möjligt vill vi först ge läsaren en inblick i de olika teoretiska perspektiv på identitetsbildningsprocessen som vi i huvudsak bygger och problematiserar denna text utifrån. Grunddragen i begreppet identitet uttrycks i människans upplevelser av sig själv i ett socialt sammanhang och svarar mot frågorna: Vem är jag? Vilken ställning har jag i samhället och vilket värde har jag jämfört med andra människor? (Hermansson 1985)

Två positioner

Debatten kring hur vi ser på personlig identitet och skapandet av densamma tar till stor del sitt avstamp inom två olika akademiska teoribildningar, den psykoanalytiska och den socialkonstruktionistiska. Där den förstnämnda framför allt företräds av psykoanalytikern Erik H Erikson. Erikson som av många anses vara en av pionjärerna när det handlar om identitetsforskning menar att identitet och sökandet efter den samma är fullt jämförbart med andra grundläggande mänskliga behov så som mat och trygghet (Frisén & Hwang 2006). Erikson påpekar att identitetsbehovet och erfarenheten av densamma grundar sig i en subjektiv upplevelse av vad som gör att jag är jag. För att denna process skall bli möjlig så menar Erikson att individen är beroende av såväl sociala och psykologiska som biologiska aspekter. De biologiska aspekterna av identiteten menar Erikson bl.a. kan kopplas till vårt kön, vårt utseende och vår kroppsuppfattning. De psykologiska aspekterna går att hänföra till saker som våra känslor, våra intressen, våra behov osv. Den sociala aspekten menar Erikson handlar om vilka gränser och möjligheter miljön sätter i vårt sätt att uttrycka vår identitet inom exempelvis olika kulturer (Frisén & Hwang a.a). Alla dessa aspekter förenas och kombineras i sin tur genom mänskligt samspel, i en strävan efter att ge individen självkänsla. Klaffar detta, så finner vi genom identiteten, både självkänsla och välbefinnande i att vara den vi är. Vi kommer även att få uppleva känslan av att vi betyder något för personer i vår närhet som vi värdesätter (Kroger 2006).

Ett socialisationsteoretiskt perspektiv utifrån Ziehe, Sernhede och Johansson

De tankar kring identitetsbildandet som i vår uppsats representeras av den socialkonstruktionistiska teoribildningen företräds internationellt framför allt av den tyske professorn i pedagogik, Thomas Ziehe. Nationellt kan vi se att författare som Thomas Johansson och Ove Sernhede ofta i texter där de för ett resonemang kring de olika villkor unga idag tvingas förhålla sig till, refererar till just dessa teoretiker. Som vi nämnde tidigare så menar Ziehe när han talar om *Kulturell friställning* att detta innebär att de sociokulturella normerna och värderingarna lösts upp som en följd av moderniseringen och detta i sig både ställer till problem och skapar möjligheter. Johansson (2006) delar i mångt och mycket denna syn när han påpekar att tidigare mer fasta traditioner, normer och värderingar successivt håller på att luckras upp och att detta innebär att vi som individer i större utsträckning måste söka egna vägar i livet. Sernhede (1984) går in på produktionsområdet och hänvisar till Ziehe när han påvisar att förändrade strukturer inom arbetsmarknaden lett till att människorna blir maskinernas bihang genom att arbetet har tömts på sitt skapande och meningsfulla innehåll. Detta menar Sernhede medför att det har blivit svårare för individen att genom sitt yrke skaffa sig en hållbar identitet. Arbetet i sig ger inte längre ger någon högre grad av tillfredsställelse när även kamratskapen och kollektiviteten i densamma tenderar att rationaliseras bort (Sernhede 1984).

Där Eriksons teori utgår från att identiteten formas utifrån ett växelspel mellan samhälle och individens biologiska utveckling, menar bland andra Ziehe att de samhälliga faktorer som kommer med den globalisering och medialisering blir centrala i vårt skapande av identitet överväger. Ziehe menar att detta i sig delvis skapar nya förutsättningar för vårt identitetsskapande (Ziehe 1994). Som vi påpekat tidigare så är vi inte på samma sätt som tidigare förbundna till traditioner och sociala band. I dag kan vi, och i många fall även tvingas vi till att experimentera med olika identiteter och möjligheter (Se ex, Lalander & Johansson 2007, Johansson 2006) I stället för att ta avstamp i genetiken och lokalisera en statisk enhet som är en del av Eriksons teori, så väljer företrädarna för detta synsätt att utgå från en socialkonstruktionistisk syn på identitet, där man väljer att se identiteten utifrån något som skapas i en social och kulturell omgivning. Identitetsskapandet blir därmed en produkt av sociala, historiska, kulturella och ekonomiska processer och faktorer (Johansson 2006).

Identiteten och skapandet av densamma blir något av individens egna livsprojekt, där olika socialiseringsagenter så som media, skola, familj och vänner i olika utsträckning påverkar

våra normer och värderingar och därigenom synen på oss själva och vår identitet. Vi menar att när man väljer att särskilja de två teoribildningarna och se de som två vitt skilda skolor inom forskning kring personlig identitet, så måste man ha i åtanke att Erikson till största delen bedrev sin forskning innan vi kunde se resultaten av den kulturella friställning som bl.a. Ziehe idag menar samhället står inför. Vi, liksom de författare vi valt att utgå ifrån anser att dessa två teoribildningar överlappar varandra i sina förklaringsmodeller. Exempelvis så bygger mycket av Ziehes teorier på att den kulturella friställningen påverkat människors djuppsykologiska strukturer (se ex Ziehe 1994). Dessa tankar kan kopplas till den psykoanalytiska teoribildning som Erikson står för. På samma sätt är Erikson väldigt tydlig med att påpeka samhällets betydelse när det handlar om hur vi skapar vår identitet (Eriksson 1986) .

Studien bygger först och främst på tankar sprungna ur den konstruktionistiska teoribildningen. Vi tar där fokus på hur den kulturella friställningsprocessen medför att vi får svårt att orientera oss, och där självklara ledstjärnor angående hur livet skall levas och vilka värden som skall gälla inte längre existerar i samma utsträckning som förr. Samtidigt innebär den kulturella friställningen nya möjligheter för individen att forma sitt liv. Tidigare mer fastställda livsöden ses inte längre som huggna i sten, istället skapar en friställning av samhälleliga värden och normer nya möjligheter för individen. Som påpekades tidigare så anser vi det vore fel att hävda att detta samspel mellan individ och samhälle inte hör hemma inom ramen för den psykoanalytiska teoribildning som Erikson står för. För vilka skulle annars skapa och konstruera samhället om inte medborgarna av det samma gör det? Studiens analytiska ansats kommer därmed att bygga på att försöka förstå och förklara de berörda ungdomarnas tankar och känslor i det omgivande samhället i allmänhet och kontaktpersonernas roll i synnerhet.

5. Fem ungdomar berättar

Vi har genomfört fem intervjuer med ungdomar som har eller har haft stödinsatser via socialtjänsten i form av en kontaktperson. Ungdomarna är mellan 16 och 19 år gamla och har haft stödinsatser allt ifrån några månader till några år. Vi har intervjuat tre killar och två tjejer. Intervjuerna genomfördes vid olika tillfällen med ungdomarna, men alla gjordes på samma plats i socialtjänstens lokal, vilken var välkänd för alla ungdomarna. Vi har valt att redogöra intervjuerna utifrån vad som blir relevant med tanke på studiens syfte och frågeställning. Vi har försökt tydliggöra ungdomarnas egna tankar om vilken roll kontaktpersonerna har spelat i deras syn på sig själva och hur detta kan tänkas ha förändrat deras liv.

Han har knuffat mig bakifrån- Intervju med Jesper

Jesper beskriver sig själv som en 19 årig kille med ett brinnande intresse för motorer i allmänhet och bilar i synnerhet. Detta intresse menar Jesper att han ärvt från sin pappa. Jesper bor för tillfället ihop med sin flickvän och deras två gemensamma hundar. Han berättar att han även gillar att ta långpromenader tillsammans med hundarna och flickvännen. Jesper jobbar idag som lastbilschaufför och detta är något som han trivs bra med.

Några vidare positiva upplevelser från sin skolgång har inte Jesper. Han berättar att han ofta hamnade i bråk och blev retad för sin storlek. Jesper förklarar att han från årskurs sex till mitten av åttan knappast var i skolan över huvudtaget. Jesper berättar att det även hände att han kom till skolan full ibland. Det enda som lockade med skolan menar Jesper var att kompisarna gick där.

Jesper anser att hans föräldrar alltid har funnits nära till hands och stöttat honom så väl de kunnat, – *Dom var ganska förtvylade (föräldrarna), dom ställde alltid upp oavsett var det var, dom gjorde allt och jag var bara ett svin mot dom.*

Jesper fick stöd via teamet någon gång under årskurs åtta, han tilldelades en kontaktperson vid namn Max. Jesper berättar att detta inte var hans eget val, men en morgon när han vaknade så satt Max hemma hos hans föräldrar. Detta var första gången Jesper såg Max förklarar han, - *och jag visste ju inte vem han var och så började vi prata och sådär, och sen så bestämde vi att vi skulle träffas och så.* Trots att han inte varit delaktig i beslutet så menar Jesper att han ändå inte var negativt inställd till detsamma. – *Inte i det stadiet, för när jag började träffa han (Max) då hade jag kommit på att jag måste skärpa till mig, men jag hade inte orken och*

styrkan. Jag tänkte jag gör vad som helst bara jag får något slut på det och därför tänkte jag att det här kanske är bra. Jesper menar att han idag är en helt annan person än den som han var innan han träffade Max. Han anser att bidragande faktorer till detta bl.a. är att han mognat som person, att mamma och pappa hjälpt honom och att hans flickvän har varit en stor hjälp, – att hon har stått ut förstår jag inte, säger Jesper.

Jesper menar att Max har haft en stor men lite annorlunda roll i hans förändringsprocess, - Max har stöttat mig på ett helt annat plan, asså jag vet inte hur jag skall förklara det, dom andra har stöttat mig rakt framifrån och Max har kommit bakifrån utan att jag märkt det på något sätt och ändå knuffat..., jag kommer ihåg en gång när jag snodde en bil och körde sönder den totalt och så träffades vi dan efter, jag var bakis som ett jävla as. Då sa han okej Jesper det där var fruktansvärt dumt men det är bara att gå vidare nu. Han sa alltid så här, jag är inte orolig för dig på lång sikt, jag är orolig för dig på kort sikt. Jag förstod aldrig vad han menade med det då men det förstår jag idag, han hade så rätt. Jag vet inte hur han lyckades men någonstans så mådde jag mycket bättre när jag träffade han eller så mådde jag mycket sämre, för då hade vi pratat djupa saker.

– Asså Max gjorde det som ingen annan gjorde, han tyckte aldrig synd om mig oavsett vad jag än hade gjort, han sa bara skärp till dig för helvete. Han var rak på sak och det var bra... Det kändes skönt att ha någon som inte daltade, han var mer på en kompisnivå, asså som man säger till en kompis, -skärp till dig för helvete... Det går inte att få en sån behandling av sina föräldrar, inte på det sättet...

– Sen så pratade jag alltid om vad som hade hänt under helgen och sen så kom ju Max på det att det är ju kanske bra om vi träffas på helgerna... och då blev det ju inte det där, därför att den kontakten betyder mycket. Jag tyckte det var skönt att komma bort och ha något att skylla på till kompisarna. – Nä nä det går inte jag skall träffa min kontaktperson, jag vet det är skitjobbigt sa jag, men det tyckte jag inte. Det var skönt det var kanonbra. Sen så kunde jag prata med han om allting.....Det räckte att jag satte mig i bilen så viste han vad vi skulle prata om. Det var, jag vet inte om han kunde det med alla men vår kemi stämde bra.

– Asså jag har ju förändrat mig, jag är ju en helt annan person idag... Jag söker inte droger jag sitter hellre hemma en fredagskväll och käkar gott och sådär än och vara ute i svängen. Jag dricker inte, jag har lagt ner det, det funkar inte, jag blir oerhört aggressiv när jag

dricker, så det gör jag inte. Jag vet att jag inte måste gå runt på stan och bråka för att känna att jag är något. Idag tycker jag bara det är töntigt med såna som bråkar... Asså jag frågade Max ifall han drack och sådär, då sa han – inte överdrivet, det finns ju ingen mening med det för då är ju nästa dag förstörd, då kan jag ju inte gå ut i garaget och pilla, då mår jag bara dåligt. Det var också en tankeställare.

Våra kommentarer

Skolgången

Jesper berättar att han inte har några positiva upplevelser från sin skolgång. Han säger att han blev retad och ofta hamnade i bråk. För Jespers del gick det så långt att han till slut inte var i skolan överhuvudtaget. Jesper berättar inte bakomliggande orsaker till att bråken uppstod, men våra tankar kretsar kring Jespers värderingar och om dessa överensstämde med skolans. Andra tänkbara faktorer kan vara relationen med lärarna och vilket typ av bemötande Jesper fick i skolan.

Familjesituationen

Jesper säger att föräldrarna alltid funnits nära till hands och stöttat honom oavsett hur han har betett sig mot dem. Trots att det var föräldrarnas initiativ att Jesper skulle få en kontaktperson, var han aldrig negativt inställd till förslaget. Jesper har trots stödet han har känt hemifrån haft svårigheter att ta till sig detsamma. Det kan varit så att föräldrarna inte varit några självklara identifikationsobjekt och därmed haft svårt att vara några förebilder när det kommer till att förmedla normer och värderingar. För Jespers del kan det varit så att vännerna tagit över föräldrarnas roll som norm och värderings förmedlare.

Vänskapskretsen

Jesper berättar att när kompisarna ville ha med honom ut var det skönt att kunna säga till dem att han måste träffa sin kontaktperson. Vi kan här se att Jesper inte kände sig nöjd med tillvaron eftersom han ansåg sig behöva bryta med det liv och den person som han genom sina kompisar uppfattades som. I och med att Jesper tyckte det var skönt att kunna skylla på att träffa sin kontaktperson på helgerna, var han antagligen inte redo att erkänna för sig själv och sina kompisar att han ville få en förändring.

Kontaktpersonernas roll

Jesper berättar att hans kontaktperson har stöttat honom på ett annat plan än vad familjen och skolan kunnat göra. Jesper pratar om att relationen med kontaktpersonen låg på en kompisnivå och samtidigt menar han att kontaktpersonen Max kunde vara väldigt rak mot honom. Jesper berättar att han upplever Max bemötande som något positivt. Skillnaden i bemötandet av Jesper kan ha handlat om att där skola och familj inte lyckades vara några fungerande identifikationsobjekt så lyckades Max istället skapa förtroende och möta Jesper där han befann sig.

Att vara mottaglig för hjälp- Intervju med Klara

Klara beskriver sig själv som en sexton årig tjej med intresse för motor, hästar och mode. Sitt motor intresse får hon utlopp både genom sitt gymnasieval och genom att hon ibland även är med sin pojkvän i hans garage och grejar med bilar. Eftersom skolan tar upp mycket av hennes tid för tillfället, så anser Klara att hon helt enkelt inte hinner med att ägna sig åt sitt hästintresse i den utsträckning som hon önskar. Sitt intresse för mode delar hon med vissa av sina tjejkompisar. Klara anser att hon varken har eller har haft så väldigt mycket kompisar omkring sig, istället menar Klara att hon haft några få vänner som hon känner att hon kan lita någorlunda på. Människor förändras så mycket hela tiden påpekar Klara och tillägger att hon egentligen aldrig har haft fler vänner under längre tid.

Klara anser att hennes uppväxt varit jobbig, grunden till detta menar hon ligger i beskrivningen av pappan som alkoholiserad arbetsnarkoman med psykiska besvär och en mamma som Klara menar har arbetat väldigt mycket genom åren. Klara upplevde att problemen i familjen började ungefär när hennes lillebror föddes, Klara var då sex år gammal. Två år senare fick hon även en lillasyster, - då var det kalabalik överallt, påpekar hon. Klara säger att hennes pappa alltid har druckit väldigt mycket men det var ungefär då, i samband med lillebroderns födelse som mamma upptäckte att pappa drack i de mängder som han gjorde.

Klara menar att anledningen till att hon fick kontakt med socialtjänsten var att hennes skolgång präglades av mycket frånvaro, våld och allt annat möjligt som inte hör skolan till. I högstadiet blev Klara placerad i en mindre klass på fem-sex elever, hon tyckte att detta upplägg funkade bättre eftersom hon då fick väldigt mycket stöd i sitt lärande. Klara påpekade att lärarna i den mindre klassen även pushade och gav stöd i andra processer än de som enbart

har med betygspedagogiken att göra. Klara fick efter några incidenter i årskurs sju kontakt med skolans kurator, hon tyckte inte att det funkade något vidare. Orsaken till att det inte funkade med kuratorn förklarar hon med att hon helt enkelt inte tyckte om denne, fast å andra sidan säger Klara, - *Sen var det ju inte så många som jag tyckte om på den tiden, så jag kan ju inte säga att det var något större fel på henne egentligen.* Någon gång i början på årskurs åtta fick Klara via socialtjänsten kontakt med barn och ungdomspsykiatri. Så här beskriver hon själv upplevelsen av insatsen, - *Det hade säkert varit jättebra för den som var mottaglig av att en människa sitter där och liksom daltar med en och ja, - det är jättesynd om dig och du måste ta sömntabletter det här och så. – En sån människa mår säkert jättebra av att träffa BUP men jag gjorde inte det.*

Klara berättar att det var någon gång i 8:an eller 9:an som hon fick sin första kontaktperson via socialtjänsten. Eftersom dennes tjänst skulle dras in så blev hon tillfrågad ifall hon kunde tänka sig träffa någon annan av de kontaktpersonerna som socialtjänsten hade till sitt förfogande. Genom en kompis som också hade en kontaktperson träffade Klara Stina och eftersom de redan kände till varandra så tyckte Klara att det var en bra idé om hon också kunde få Stina som en kontaktperson. Klara menar att hennes relation till Stina idag är jättebra. Samtidigt som hon känner tillit och förtroende att prata med Stina om djupa saker, så menar hon att de även kan skämta och emellanåt även driva varandra till vansinne. Klara tror att just denna typ av relation hon och Stina lyckats skapa, blir avgörande ifall insatsen skall funka för henne.

Av de olika insatser som Klara har haft genom åren med ex BUP och skolkurator så menar hon att det var först när hon kom i kontakt med Stina som hon kände att hon hade en vuxen människa att prata med. Klara menar att varken lärarna i skolan eller föräldrarna heller kunde tillgodose behovet av vuxet stöd som hon fått av Stina. Klara anser att Stina bl.a. hjälpt henne med att bli mottaglig för hjälp och även att inse att hon emellanåt behöver sätta sig själv i första rummet. – *Något som jag lärt mig via Stina det är det här att vara mottaglig för hjälp och även det här att man inte alltid skall sätta sin familj först, eller sina vänner först utan ibland skall man sätta sig själv först.* Klara berättar att tillit är centralt för henne i skapandet av relationer. Vad tillitskänsla grundar sig i för upptäckter vet Klara inte riktigt men hon pekar bl.a. på känslan av att människor inte är ute efter något, utan att vänskapen skall gå jämt upp. Klara anser samtidigt att hon dömer folk väldigt fort, vilket hon inte ser som något positivt. Hon påpekar att det är så mycket som måste stämma ifall man skall berätta om sitt liv

för någon. Klara berättar att när hon var yngre så kunde hon berätta saker för sin bästis som hon hade just den veckan, för att sedan ångra detta när de nästa vecka bytte bästisar och dessa då berättade vidare de saker som Klara anförtrott dem med. Denna lärdom anser Klara att hon själv skapat sig och den har bidragit till att hon satt upp ett skyddsnät runt sig själv.

Ekonomiskt anser Klara att hon klarar sig ganska så bra, – *alla vill väl ha mer pengar men jag menar det är inte meningen för en sextonåring att man skall dricka eller röka. För hade man inte lagt pengarna på cigaretter så hade man haft pengar hela månaden.* Angående förebilder i livet så säger Klara, - *asså det här kommer att låta väldigt dumt men det är väl pappa tror jag. Jag har fått höra sen jag var liten att vi är så lika i sätt och allting.* Klara menar vidare att hon tycker det är synd att fler människor inte får chansen att träffa en kontaktperson. Hon menar att det enda som vissa av hennes gamla kompisar fick var en tid på BUP, antidepressiva medel och sömntabletter, då ser hon alternativet med kontaktperson som mycket bättre. Klara anser att hon tillsammans med sin kontaktperson både får chans att samla och tömma sig på energi.

Våra kommentarer

Skolgången

Klara anser att hennes skolgång till stor del varit problematisk. I högstadiet blev hon placerad i mindre klass, vilket Klara anser hade en positiv inverkan eftersom lärarna här kunde hjälpa Klara med processer som hos henne inte enbart var skolrelaterade. Själva orsaken till att hon hamnade i problem i skolan berättar inte Klara, men hon beskriver att kontakten med de flesta lärare inte var den bästa eftersom hon anser sig ha svårt för att släppa in människor i sitt liv.

Familjesituationen

På grund av olika orsaker inom familjen berättar Klara att hon inte fått tillräckligt med stöd hemifrån för att ta hand om sina egna tankar och känslor. Klara säger även att hon inte har haft någon vuxen inom familjen att kunna prata med. Klara berättar att många anser att hon på många sätt och vis är lik sin pappa. Det kan vara så att Klara vill leva upp till dessa påståenden eftersom hon menar att pappan är hennes förebild, hur konstigt det än låter, som Klara säger.

Vänskapskretsen

Eftersom tillit är en central del för Klara i skapandet av relationer, omger hon sig bara med vänner hon menar att hon kan lita på. Eftersom Klara beskriver att hon blev sviken många gånger när hon anförtrott sig till kompisar då hon var yngre, har hon nu byggt upp ett skyddsnät runt sig. Att Klara blivit sviken av kompisar kan ha bidragit till att hon har svårt att öppna upp sig för nya människor.

Kontaktpersonernas roll

Kontaktpersonen har enligt Klara hjälpt henne att bli mottaglig för hjälp. Klara fick genom kontaktpersonen en vuxen att prata med och anförtro sig till. Då Klara har svårt för att lita på andra människor var det viktigt att relationen mellan henne och kontaktpersonen grundades på tillit. Även Klara beskriver relationen till kontaktpersonen Stina som väldigt bra. Samtidigt som de kan prata om djupa saker kan de även skratta ihop menar Klara. Som vi ser det kunde Stina i sin roll som kontaktperson fungera som en norm och värderings förmedlare.

Han finns där- Intervju med Oskar

Oskar är 17 år och bor i X-stad, för närvarande hos sin mamma. Hans stora intresse är bilar och han går första terminen på ett fordonsinriktat gymnasium i X-stad. På sin fritid spenderar Oskar mycket tid med att vara i kompisens garage och mecka. De flesta i hans umgängeskrets delar hans intresse för bilar och många av kompisarna är äldre än Oskar. Oskar har en lång resväg till skolan, den tar 1 tim 45 min och det innebär att han måste gå upp vid sextiden på morgonen för att hinna i tid. Det är inte det lättaste enligt Oskar. – *Dom senaste månaderna har det varit att ligga i garaget. Det är kanske inte så överdrivet bra att göra det. Det blir så sent i garaget och sen kommer man inte upp dagen efter.*

När Oskar ser tillbaka på sin skolgång säger han att den inte varit den bästa. – *Man har väl inte vart världens änglabarn i skolan. Det har vart ganska mycket problem med skolan, jag har haft extralektioner och massa skit.* Under låg- och mellanstadietiden berättar Oskar att han hade koncentrationsproblem. Han hade lätt för att bli sur och ville vara som dom äldre kompisarna, men då gick det bara utför enligt honom själv. Problemen fortsatte i högstadiet och han blev förflyttad från sin högstadieskola till en anpassad skola med mindre klass. Oskar vet inte varför han var tvungen att byta skola, men är i efterhand glad över flytten. Han säger att om han inte gått på den mindre skolan hade han inte haft möjlighet att komma in på det programmet som han går nu. På den nya skolan fick Oskar ett annat stöd än vad som kunde

erbjudas på den gamla högstadieskolan. Den mindre klassen med tätare läraruppslutning gjorde det lättare att koncentrera sig. – *Det blev lättare att sköta läxor och att plugga överhuvudtaget.*

Oskar menar att hans familjesituation inte varit den bästa. Han påpekar att det egentligen aldrig har fungerat hemma och har inte känt något stöd från föräldrarna då skolsituationen varit jobbig. För tillfället bor han hos sin mamma och har i nuläget inte någon kontakt med sin pappa. Oskar berättar att han har en kontaktperson via socialtjänsten sedan 8:e klass. Han berättar även att han har haft två olika kontaktpersoner, detta berodde på att en av dem var tjänstledig under en tid. På frågan om Oskar tycker han har fått något stöd från sina kontaktpersoner svarar han: *-Ja, Anders har man kunnat prata ut med så det har blivit lättare och man har sett fram emot att träffa honom. Han finns där och man kan prata ut med honom om allt. Om det känns jobbigt är det bara att ringa honom. Sen kan man träffas, ta en fika och bara tjata.* Oskar säger att han blir lugnare när han träffat sin kontaktperson Anders. – *Jag är mycket lugnare, jag kan sitta still och behöver inte upp och röra på mig hela tiden. Jag är inte lika aggressiv längre.*

När Oskar började få stöd från en kontaktperson träffades de två gånger i veckan. Det har nu minskat till en gång i veckan och ibland kan de hoppa över en vecka om Oskar känner att det är mycket just då. Oskar berättar att han är positiv till att ha en kontaktperson men på en punkt har han varit bestämd. – *Det är det enda jag har sagt, att jag inte vill ha några fasta tider utan det ska komma och gå som det är. Man kan ringa på en torsdag och höra om man kan träffas nästa dag istället för att det är varje onsdag eller så.*

Oskar berättar att han och hans kontaktperson kan prata om allt mellan himmel och jord. Ibland gör de andra saker än att bara prata, som t.ex. åker gokart, går ut och äter eller går på bio. Oskar tycker han har en bra relation till sin kontaktperson. Han säger att Anders är en väldigt lugn person och att man kan prata med honom om allt. Angående de förändringar Oskar ser hos sig själv sen han fick en kontaktperson, säger han: *- Jag tycker det har varit bra. Jag har aldrig varit så bra på att prata om känslor så det har väl blivit bättre, istället för att slå sönder nånting kan man gå ut och såna grejer pratar vi om.*

Våra kommentarer

Skolgången

Även Oskar har haft en problemfylld skolgång. Enligt Oskar själv anser han att han har haft koncentrationssvårigheter. Oskar berättar att han under högstadiet blev förflyttad till en anpassad skola med mindre klass. Detta i sin tur innebär att han fick lättare att sköta läxor och studier. Oskar anser att han inte hade klarat att komma in på det gymnasieprogram han går idag om han inte satts i den speciallösning som den mindre klassen innebär. Detta väcker tankar angående vilken människosyn som präglar den skola som Oskar inte ansågs klara.

Familjesituationen

Oskars familjesituation har varit problematisk och han har av olika orsaker inte känt att han har fått det stöd han varit i behov av från sina föräldrar.

Vännskapskretsen

De flesta av Oskars vänner delar hans motorintresse och många av dem är äldre än Oskar. Möjligtvis söker Oskar förebilder i de äldre vännerna och någon att identifiera sig med. Där familj och skolan inte lyckats ta rollen som identifikationsobjekt, verkar vännerna istället vara väldigt betydelsefulla för Oskar.

Kontaktpersonernas roll

Oskar känner ett stort stöd från sin kontaktperson, han finns där om Oskar behöver prata. Även i Oskars fall ser vi den stora betydelsen av att bli sedd och att ha en vuxen att anförtra sig till. Åter igen är relationen helt avgörande för hur stödet kommer att se ut. Oskar berättar att han känner ett lugn när han träffat sin kontaktperson och nämner framförallt ordet lugn i hur han anser det är att träffa kontaktpersonen Anders.

Han ville inte bänka in kunskap utan mer ett sätt att tänka- Intervju med Fredrik

Fredrik är 18 år och bor i X-stad med sin mamma, pappa och äldre bror. Han har även en storasyster och ytterligare en äldre bror som båda har flyttat hemifrån. Fredrik går omvårdnadsprogrammet på gymnasiet i X-stad. Hans stora intressen är fotboll, innebandy, styrketräning och data. Fotbollen har funnits i hans liv sen barnsben och han har fått med sig det hemifrån. Att röra på sig har alltid varit en naturlig del i hans liv och det tror han beror

mycket på att han bor ute på landet. Dataintresset vet han inte vart det kommer ifrån. Han har lärt sig mycket om datorer själv och på senare tid har det intresset växt sig större.

Fredrik och hans kompisars största gemensamma intresse kretsar kring datorer. Han tycker inte att han har förlorat några kompisar p.g.a. att han har dragit ner på fotbollen, utan har kvar sina gamla vänner. De brukar förutom dataspelande, gå på fotbollsmatcher, åka och shoppa och dricka öl tillsammans.

Fredrik har haft lätt för sig i skolan och fått bra betyg. Detta är något som fortfarande håller i sig och han nämner inte något problem med sin skolgång.

Fredrik bor med båda föräldrarna och är yngsta barnet av fyra syskon. En av bröderna bor fortfarande hemma, de andra två har flyttat. Fredrik berättar att pappan har Parkinsons sjukdom och mamman tar hand om honom, hemmet och familjen. Fredrik beskriver att det är mamman som styr och bestämmer hemma och håller ihop familjen. Hon är en stor förebild för Fredrik. När han var yngre var storasyskonen förebilder och han ville göra allt som dom gjorde.

Fredrik tycker det är svårt att prata med sin pappa p.g.a. hans sjukdom, speciellt om känslor. Han berättar att en del av pappans sjukdomsbild består i att han har svårt för att se andra människors behov. Fredrik tycker det är svårt att prata med någon i familjen om sina känslor och han har inte någon annan vuxen som han känner att han kan anförtro sig till. Det var mycket därför som hans mamma tyckte att han skulle få en kontaktperson att prata med. Fredrik berättar anledningen till att han fick en kontaktperson via socialtjänsten: *- Morsan är en stor förebild. Först och främst såg hon till att jag fick en kontaktperson och det berodde på att min pappa har Parkinson. Dom senaste åren har han mått väldigt dåligt och morsan tar hand om honom. Det var mycket därför som jag fick en kontaktperson. Morsan är den som styr och ställer och håller ihop familjen.*

Fredrik träffade sin kontaktperson under ett halvår och han var nöjd med den tiden. Han berättar att han var positivt inställd till stödet från första början, även om det var mamman och inte han själv som var den drivande i det. Fredrik och hans kontaktperson brukade ta en fika och prata om allt möjligt. *– Det var skönt att ha någon annan att prata med som inte hade med familjen att göra. Det man sa skulle inte påverka den personen som det kan göra i familjen. Man kan såra nån av föräldrarna fast det inte är meningen.*

Fredrik och hans kontaktperson kom tillsammans överens om att de inte skulle göra olika aktiviteter när de träffades eftersom Fredrik redan är mycket aktiv på sin fritid. Fredrik tycker det var skönt att prata med någon utomstående som inte dömde honom eller hade förväntningar på honom. Han känner att kontaktpersonen kunde hjälpa honom på ett annat sätt än vad skolan eller föräldrarna kunnat göra. – *Det är samtalen som jag tror inte hade blivit lika avslappnade i skolan eller hemma som med en kontaktperson. För mig kändes det så eftersom det klickade direkt med min kontaktperson och det var bara att tjata på och det blir nog på ett annat sätt om det hade varit som ett tvång från skolan.* Fredrik menar att det är avslappnat på det sättet att man inte behöver sitta på ett rum och prata utan kan åka en sväng med bilen eller göra något samtidigt.

Han upplevde stödet som kravlöst på det sättet att det inte krävdes att han skulle prata hur mycket som helst utan varje träff anpassades efter hur han kände sig för dagen. Fredrik tycker att stödet från kontaktpersonen kändes avslappnat, något han tror hade varit svårare att uppnå hos en skolkurator. Han menar också att kontaktpersonen skiljer sig från en lärare från skolan. – *Han ville inte bänka in kunskap utan mer ett sätt att tänka. Han ville att man sätter igång och tänker själv mer jämfört med en lärare.* Fredrik är glad över att det klickade med en gång mellan honom och kontaktpersonen som han blev tilldelad. Han tycker att han har lärt sig ett nytt sätt att tänka genom samtalen med kontaktpersonen. – *Det är mycket om hur man tänker, t.ex. om man tänker negativt så blir det så och tvärtom. Jag försöker tänka mer positivt och utveckla det. Även att försöka öppna mig mer inför familj och vänner, att inte hålla allt inom mig.* På frågan om Fredrik har varit nöjd med stödet säger han: - *Jag tycker det har varit bra. Man får tänka efter lite mer när man har nån att prata med. Efter den tiden har jag börjat tänka efter lite mer hur saker man gör kan påverka mig själv och andra. Jag lärde mig mycket att allting påverka. Jag har aldrig varit så bra på att prata om känslor så det har väl blivit bättre.*

Våra kommentarer

Skolgången

Fredrik är den enda av ungdomarna som berättar att han har haft en bra skolgång utan större problem. Han har haft lätt för sig i skolan och fått bra betyg. Orsaker till att Fredrik ser tillbaka på sin skolgång med tillfredsställelse kan inte vi svara på. Det skulle kunna vara så att han varit en ”lydig” elev och låtit sig fyllas med den kunskap som skolan ansåg att han

behövde. Det kan även vara så att skolan använt sig av en problem formulerad undervisning och som bidragit till att medvetandegöra Fredrik.

Familjesituationen

På grund av pappans sjukdom har Fredrik haft det jobbigt hemma. Han berättar att han har upplevt det svårt att prata med någon i familjen om sina känslor. Trots att Fredrik upplevt det jobbigt av olika anledningar att prata om känslor med sina föräldrar så verkar föräldrarna ändå fungerat som identifikationsobjekt. Sernhede (1984) menar att identifikation är den psykiska process som innebär att en individ tar till sig egenskaper hos en annan individ. Begreppet används i första hand för att förstå barnets förhållande till sina vårdande föräldrar. Detta tydliggörs genom att Fredrik ser sin mamma som en stor förebild.

Vännskapskretsen

Fredrik har kvar många av sina gamla vänner som han haft sen han var barn. De flesta vännerna delar hans intresse för bl.a. datorer och fotboll. Fredrik verkar vara nöjd och trivas bra med sin kompiskrets.

Kontaktpersonernas roll

Fredrik berättar att kontaktpersonen hjälpt honom med att öppna sig mer inför familj och vänner. Även för Fredrik har relationen till kontaktpersonen varit avgörande för om han skulle ta till sig stödet och våga öppna sig. När han påpekar skillnaden mellan skolans och kontaktpersonens pedagogik så förklarar han att kontaktpersonen inte ville *banka in kunskap* (Fredriks egna uttryck) utan mer ett sätt att tänka. Detta pekar på att skolan använder sig av den form av bankpedagogik som Freire (1976) beskriver medan kontaktpersonen använder sig av en mer frigörande form av pedagogik.

Man behöver inte bli besviken- Intervju med Marie

Marie beskriver sig själv som en konstintresserad 17 åring med ambitioner att i framtiden, professionellt kunna ägna sig åt tatueringsyrket. För tillfället får Marie utlopp för sitt konstintresse via sitt gymnasieval där hon får möjlighet att förkovra sina talanger inom de områden som ligger henne närmast om hjärtat. På frågan om konst och teckning alltid varit ett stort intresse svarar Marie: - *Ja, så länge jag kommer ihåg i alla fall. Sen, så har jag suttit och ritat något så har jag fått en klapp på axeln och då har jag velat fortsätta.* Marie berättar även att hon tycker det är gott att få bekräftelse på något hon är bra på. För att kunna nå sitt slutmål

och bli legitimerad tatueringare, berättar Marie att hon efter sin gymnasieexamen behöver hitta ett ställe där hon kan gå som lärling i ett antal år för att sedan skaffa sig sin licens.

Marie berättar att hon inte umgås så mycket med sina gamla kompisar vilket medfört att hennes kompiskrets för tillfället inte är speciellt stor. – *Jag har känt att de inte vuxit upp på samma sätt, dom har stannat kvar i någon slags konstig ålder. Dom påverkade mig så mycket, jag ändrade attityd och ja... Jag umgås inte med speciellt många nu, jag har ju en klasskompis som jag umgås med lite sådär på fritiden, går ut och tar en fika och så. Hon vill ju utbilda sig till pierce, så hon är väldigt intresserad av både tatueringar och piercingar och...*

Marie berättar att det är med blandade känslor som hon ser tillbaka på sin skolgång. Under låg och mellanstadiet så funkade det utifrån skolans uppdrags perspektiv bra medans högstadietiden var kantad av mer problematik. När vi ber Marie berätta om hennes skolgång säger hon: – *Oj, ja kan ju börja med X (låg och mellanstadieskola) då var jag en liten snäll...där det bara stod väldigt bra i mina papper. Sen var det X (högstadieskola), där dalade det neråt, skolkade, började hänga med rökarna, tyckte jag var häftig. Jag har gått från det till bara VG, MVG. På frågan ifall Marie trivdes i skolan under högstadiet svarar hon. – Ja, asså jag var ju en i gänget så jag var ju accepterad för den jag var, då... Men det är väl inget man speciellt längtar tillbaka till.*

Marie menar att hennes föräldrars separation och den process som man då tvingas gå igenom både känslomässigt och praktiskt, varit jobbig för henne och hennes sätt att hantera denna situation förklarar hon med. – *Jag har mest hållit för öronen, jag har inte velat bry mig, det är inte mina bekymmer men jag har ju varit ganska så inblandad i och med att jag bodde ensam med mamma. Men jag sa till henne att jag inte vill veta av ekonomin det är inte mina problem, håll det utanför mig liksom.*

Marie fick via en kompis reda på att socialtjänsten hade kontaktpersoner vars uppdrag var att arbeta med ungdomar som på olika sätt behövde hjälp och stöttning i att förändra sin livssituation. – *Från början var det att jag var med en kompis och hon hade ju Sofie. Hon sa ju det att, sen jag träffade henne har jag haft någon att prata med, som förstår som lyssnar och ja, förstår och lyssnar. Då ifrågasatte jag min socialsekreterare om det fanns någon chans till detta och prova... och då fick jag kontakt med Sofie. På frågan angående vad hon*

tycker är bra med att ha en kontaktperson svarar Marie: - *Tystnadsplikten*. Marie säger även att hon känner att hon kan berätta saker för Sofie som hon inte vill berätta för någon annan. Marie anser att relationen till Sofie är bra: - *Hon är som en jättebra kompis. Säger hon att hon hör av sig på tisdag klockan två så hör hon av sig på tisdag klockan två eller så ringer hon och säger, jag kan tyvärr inte ringa klockan två, jag ringer klockan tre istället. Man behöver inte bli besviken.*

När Marie tittar tillbaka på förändringar hon ser hos sig själv sen hon träffade Sofie säger hon: - *Oj, jag har lärt mig massor. Jag har lärt mig att hantera mina attitydproblem, hon (Sofie) har fått mig att inse på något sätt, det är ingen idé, attityden, släpp det liksom. Det finns ingen anledning att bli arg över småsaker, andas, gå ut, ta lite frisk luft. Och visst, du är en människa och du kanske inte är som alla andra men det är okej. Jag har lärt mig att känna mig själv lite mer under den tid som jag varit med Sofie.*

Det känns som jag bara vuxit upp, för hon har sagt att det här fel, det här är rätt och gör du fel så skyll dig själv, det kan inte jag ta någon handling för. Jag säger till dig det här är rätt, det här är fel, välj själv. Då har man liksom stått framför rätt och fel, - åsså bara, äh jag vill åt det där som fel asså och sen bara, nä Sofie sa att, nä jag gör nog det. Hade mamma sagt det så hade man bara, skit i henne, det är ju bara mamma liksom, men Sofie vet vad hon gör.

På frågan om Marie har några förebilder eller speciella ideal svarar hon: - *Nä just i dagens samhälle finns ju bara sjuka ideal, man skall ha långt blont hår och stora bröst. Jag tycker bara det är sjukt, liksom visst min mamma är väldigt stark, Sofie hon är också...jag vet inte, väldigt stark och för fram det hon vill säga på ett bra sätt. Så det är nog min mamma och Sofie, tror jag.*

Våra kommentarer

Skolgången

Marie berättar att hon under låg och mellanstadiet var en liten snäll tjej med bara goda omdömen från sina lärare. Högstadietiden blev mer problematisk berättar Marie. Orsaken till varför det blev så antyder Marie att det handlar om en kompiskrets som påverkade henne på ett sätt hon inte ansåg positivt.

Familjesituationen

Marie berättar att hon upplever föräldrarnas separation jobbig på flera plan. Hon säger att hon håller för öronen men att det är svårt att inte bli inblandad i diskussioner som rör praktiska problem runt skilsmässan.

Vänskapskretsen

Marie berättar att hennes tidigare kompisar påverkade henne mycket i en negativ riktning. Idag så umgås hon inte med speciellt många vänner. Marie berättar att hon har en klasskompis som delar hennes stora konstintresse. Just sitt intresse för konst är något som Marie känner att hon är duktig på och mår bra i. Detta intresse verkade inte delas av de tidigare vänner som Marie umgicks med.

Kontaktpersonernas roll

Marie säger att sedan hon fick kontaktpersonen Sofie så har hon haft någon att prata med, som förstår och lyssnar. Hon påpekar att hon ser Sofie som en jättebra kompis och att hon ser tystnadsplikten som en viktig del av kontaktpersonens roll. Marie berättar att sedan hon fick Sofie så har hon förändrats på många sätt. Hon säger att hon lärt sig hantera sina attitydproblem och att hon lärt sig känna sig själv lite mer. I och med insatsen så verkar Marie kunna hantera sina tankar och känslor bättre än tidigare. Den pedagogiska påverkan som Sofie haft på Marie verkar lett till en mer stabil tillvaro. Hon har bl.a. lyckats bryta med för henne negativa vänskapsrelationer och satt upp delmål som hon idag kämpar för att nå.

6. Empowerment- disciplinering eller frigörelse

Föräldrarollen

Som vi inledningsvis nämnde i bakgrunden kan man i samhällsdebatten ofta höra diskussioner angående medias påverkan på ungdomars identitetsskapande. Det ökade utbudet av tv kanaler med program som dokusåpor och framväxten av internet är några exempel på saker som på ett eller annat sätt sägs ha en stor påverkan på den uppväxande generationen. Idealen som framställs i media har förändrats avsevärt mot hur det såg ut tidigare. Det stora utbudet vad gäller hur man ska se ut, vad man ska göra och hur man ska bete sig innebär att individen ställs inför fler val och tvingas söka vad han eller hon väljer att tro på. Hur vi idag fyller våra liv kan till skillnad från förr ses som individens egna individuella livsprojekt (Sernhede 2006). Föräldrars kunskaper och erfarenheter anses av olika anledningar inte längre lika gångbara och på många områden är det idag den unge som besitter kunskapen och den vuxne som är novisen.

Barn och ungdomar möter i allt större utsträckning än tidigare offentliga socialisationsaktörer så som dagis, fritids och skola. Detta har även inneburit att föräldrarnas roll som norm-, värderings- och kunskapsförmedlare försvagats under de senaste decennierna (se Sernhede 1996). I de flesta av intervjuerna med ungdomarna framkommer en avsaknad av föräldrar att anförtro sig till och att kunna prata om sina känslor och tankar med. Som vi ser det så handlar det inte om att dagens föräldrar inte är lika betydelsefulla och omtyckta av sina barn. Det som vi däremot genom intervjuerna tycks kunna se är att föräldrarollen idag har tappat mycket av sin legitimitet. Sernhede (1984) påpekar att familjens och föräldrarnas betydelse för barnen inte minskat genom att daghem och förskolor tagit över en stor del av uppfostran. Däremot så menar han att föräldrarna har förlorat mycket av sin funktion när det gäller att vara förebilder och identifikationsobjekt för sina barn. Jesper tydliggör detta när han i intervjun berättar att föräldrarna alltid funnits där och stöttat honom oavsett hur han har betett sig, men han har ändå haft svårt att ta till sig stödet från föräldrarna. I intervjun med Marie påpekar hon föräldrarnas legitimitetsbrist genom att säga - *Hade mamma sagt det så hade man bara, skit i henne, det är ju bara mamma liksom.*

I studien framkommer det att familjens roll när det handlar om att sörja för ungdomarnas känslomässiga välbefinnande av olika anledningar inte har fungerat. Ungdomarna menar att hur mycket än föräldrarna försökt, så har den hjälp de velat ge av ovan nämnda anledningar inte legitimerats och därmed heller inte fungerat som det stöd ungdomarna anses eller ansågs vara i behov av.

Vänskapskretsens roll

Sernhede (1996) påpekar kamratgruppens betydelse när det handlar om att ompröva och utforma sin identitet som en del av det arbetet det innebär att gå från att vara barn till att bli vuxen. Via kamratgruppen skaffar sig ungdomarna både grupp känsla och en kollektiv identitet genom att utveckla bestämda konsumtionsmönster, egna stilar, jargonger och ritualer (Sernhede 1984). Marie berättar att hon i högstadiet började skolka, hänga med rökarna och kunde genom denna tillhörighet känna sig häftig. Utifrån Sernhedes resonemang så skulle det kunna betyda att Marie genom kamratgruppen både får en chans att ompröva och utforma sin identitet. Via tillhörigheten till kamratgruppen skaffar hon sig även en kollektiv identitet genom att anamma de koder som tillhörigheten till gruppen kännetecknas av. Lalander & Johansson (2007) är inne på samma spår som Sernhede, men de påpekar att tillhörigheten även skapar en känsla av trygghet hos den enskilde då man delar gemensamma värden inom gruppen.

Marie berättar att hon inte längre umgås med sitt gamla kompisgäng och förklarar varför – *Jag har känt att de inte vuxit upp på samma sätt, dom har stannat kvar i någon slags konstig ålder. Dom påverkade mig så mycket, jag ändrade attityd.* Marie berättar att hon idag går på ett konst inriktat program gymnasiet, hon har där träffat en ny kompis som delar hennes intresse. Lalander & Johansson (2010) menar att identiteter aldrig blir slutgiltiga utan utvecklas i en dialektik mellan å ena sidan den materiella och sociala verklighet vi lever i och å andra sidan våra reflektioner om denna värld och oss själva. Förenklat skulle man kunna säga att Marie genom ett byte till ett nytt gymnasieprogram gavs större utrymme att reflektera över sin tidigare identitet vilket i hennes fall ledde till en förändring i hennes sätt att definiera sig. Under tonårstiden menar Lalander & Johansson (2010) att ungdomar genom olika markörer försöker skapa en känsla av individualitet. I försöken att frigöra sig från föräldrarnas makt och kontroll blir bl.a. de nära vännerna mycket viktiga för den enskilde. Lalander & Johansson (a.a) påpekar att individens identitet i mångt och mycket kommer till uttryck genom grupp tillhörigheten. Att skapa sin identitet innebär samtidigt att man tydliggör sin

individualitet, egenmakt och självständighet och därigenom personifierar sig själv som tillhörande av en form av kollektiv (Lalander & Johansson a.a). Gemensamt för majoriteten av ungdomarnas berättelser är att deras intressen även delas av den vänskapskrets som ungdomarna verkar tillhöra. Oskar berättar bl.a. att han tillbringar mycket av sin tid i polarens garage där de brukar mecka tillsammans. Klara som både är motor och modeintresserad säger att motorintresset får hon bl.a. utlopp genom att vara med sin pojkvän i hans garage och modeintresset ägnar hon sig åt med sina tjejkompisar. Vi menar att de ungdomar som deltog i studien bekräftar de tankar som åskådliggörs via Lalander & Johansson (a.a) och Sernhede (1984, 1996), angående kamratgruppens roll som en viktig arena för den enskilde att utprova och omforma sin identitet. I de fall där ungdomarna berättar att olika grupper de tillhört, inte varit bra för deras egna personliga utveckling, så får vi ändå intrycket av att de genom vänskapsgruppen fick en chans att markera att de var på väg in i vuxenlivet. Vi fick även upplevelsen att de genom tillhörigheten till gruppen i viss mån även fick uppleva den trygget som de för tillfället var i behov av. Av de ungdomar som deltog i studien är det bara Fredrik som har kvar majoriteten av de kompisar som han vuxit upp tillsammans med. I de andra ungdomarnas fall har gruppen av vänner både bytts ut och omformats under olika perioder av uppväxten.

Skolans roll

I och med att föräldrarollen mist mycket av det den tidigare legitimerades av, nämligen att fungera som förebild och identifikationsobjektet åt den uppväxande generationen, så har detta även medfört att barnen ställs inför en orienteringsosäkerhet. Men samtidigt som föräldrarollen tappat i legitimitet så har detta även medfört att dagens samhälle skapar bättre förutsättningar för frigörelseprocesser (Hermansson 1985, se även Ziehe 1994 angående kulturell friställning). När barn och unga idag ges möjlighet till mindre auktoritetstro så skapas ett större utrymme till att prova nya möjligheter och göra självständiga erfarenheter (Hermansson 1985). Hermansson menar att dessa subjektiva förändringar även får genomslag i institutionernas vardag och därmed även i skolan. Skolan kan inte längre bygga sin verksamhet utifrån tidigare subjektiva självklarheter grundlagda i mer begränsade och auktoritära uppväxtmiljöer (Hermansson a.a). Hermansson anser att skolan har förändrats men inte i den utsträckning som krävs, vilket inneburit att skolan på samma sätt som föräldrarollen mist mycket av sin legitimitet. Istället upplever dagens skola en disciplin- och motivationskris gentemot många av sina elever. I intervjun med Jesper påpekar han att det enda som lockade

med skolan under ett par år var att kompisarna gick där och hade det inte varit för dem så hade han inte varit där överhuvudtaget. Skolan blev därmed under dessa år för Jesper, enbart en arena att visa sin tillhörighet och identitet på. Vi menar att pga. skolans brister när det handlar om att utvecklas i den takt som krävs för att kunna tillgodose de behov som eleverna av det nya samhället gör anspråk på, så blir skolan istället ett sorteringsverk där eleverna definieras och värderas utifrån de normer och värderingar som skolan bygger sin pedagogik på. Både Oskar och Klara blev av olika anledningar placerade av skolan i speciallösningar, där de själva menar att deras behov bättre tillgodosågs. Oskar berättade att han är glad över flytten och hade det inte varit för den så skulle han inte haft någon möjlighet att komma in på det gymnasieprogram som han nu går på. Klara påpekar att lärarna i den mindre klassen som hon blev placerad i även pushade och gav stöd i processer som inte nödvändigtvis hade med betygspedagogiken att göra.

Eftersom studien inte bygger på deltagande observationer, i syfte att ta reda på hur ungdomarnas skolor utövar sin pedagogik, så kan vi bara spekulera i orsaker till att vissa av de ungdomar som deltar i studien inte anser att deras skolgång fungerat. Som vi nämnt tidigare är Fredrik den enda av de intervjuade ungdomarna som anser att skolgången fungerat bra under åren. Han säger att betygen har varit och fortfarande är bra. När han förklarar skillnaden mellan lärarna på skolan och hans kontaktperson säger Fredrik, – *Han* (kontaktpersonen) *ville inte bänka in kunskap utan mera ett sätt att tänka. Han ville att man skulle tänka själv mer jämfört med en lärare.* I kapitel fyra skrev vi att den brasilianske professorn i pedagogik Paulo Freire tar sitt avstamp i skolans undervisningsform när han skiljer mellan två olika pedagogiska synsätt, den frigörande pedagogiken och bankpedagogiken. Den frigörande pedagogiken, syftar till att genom en problemformulerad undervisning via dialog medvetengöra och därigenom även skapa en mer kreativ individ. Bankpedagogiken som bygger på att läraren intar en expertroll, omöjliggör skapande krafter menar Freire (1976). Lärarens roll i bankpedagogiken blir därmed att mekaniskt fylla eleven med innehåll och ju ödmjukare eleven låter sig fyllas desto bättre anses eleven vara utifrån de norm- och värderingssystem som råder på skolan. Freire menar att i politiska sammanhang så använder den härskande eliten sig av banksynen för att uppmuntra passivitet hos de han benämner som de förtryckta (Freire a.a). I dessa fall handlar pedagogiken snarare om att styra eller om man så vill disciplinera vissa kategorier av människor istället för att frigöra. Om vi flyttar debatten till den svenska samhällsutvecklingen så skulle man å ena sidan kunna säga att samhällets direkta anpassning till kapitalismens förändrade behov möjliggjorts via

bankpedagogik. Å andra sidan skulle man utan att stöta på allt för mycket motstånd, kunna påstå att de senaste decenniernas ekonomiska utveckling aldrig kommit till stånd om det inte vore för de frigjorda kreativa individer som skolorna format. Som vi ser det handlar det mer om att eleverna tvingas inordna sig i de norm- och värderingssystem som råder på skolan än att skolan anpassat sig till de samhällsförändringar som skett de senaste decennierna. Om skolan jobbar för att friställa eller inordna eleverna i relation till befintliga norm- och värderingssystem kan vi i denna studie inte ge svar på. Tendensen är ändå att vi går mot ett mer segregerat samhälle där klassklyftorna ökar. Detta skulle kunna tyda på att skolans sätt att arbeta gynnar vissa grupper i samhället bättre än andra. Krasst skulle man då kunna påstå att Fredrik med de förutsättningar som ställs till hans förfogande gynnats bättre av skolans sätt att utöva sin pedagogik än de övriga intervjuade ungdomarna. I intervjuerna framkommer det att skolan blir en arena där eleverna definieras utifrån rådande värderingssystem, vilket även verkar ge avtryck i ungdomarnas sätt att uppfatta sig själva. När Oskar beskriver sin skolgång säger han, - *Man har väl inte vart världens änglabarn i skolan. Det har vart ganska mycket problem med skolan, jag har haft extralektioner och massa skit.* Resultaten av att skolan inte ansåg Oskars beteende passa in, ledde till att han blev förflyttad till en annan skola. På den nya skolan fick Oskar ett annat stöd än vad som kunde erbjudas på den gamla högstadieskolan. En mindre klass med tätare läraruppslutning gjorde det lättare att koncentrera sig berättar Oskar. Han säger, - *Det blev lättare att sköta läxor och att plugga överhuvudtaget.* Oskars resonemang tydliggör den tidigare skolans begränsade resurser när det handlar om att möta ungdomar utifrån de förutsättningar som de för tillfället förfogar över. Skolans roll utifrån studiens syfte och frågeställning handlar därmed om att värdera eleverna utifrån den tillhörighet och identitet de för stunden ger uttryck för. Alla de ungdomar som deltagit i studien anser även att skolan på ett eller annat sätt brister i stöd när de handlar om processer hos ungdomarna som inte har med betygspedagogiken att göra.

Kontaktpersonernas roll

I intervjuerna framgick det att föräldrarna har förlorat mycket av sin roll när det handlar om att vara förebilder och identifikationsobjekt för sina barn. Detta har medfört att de även har tappat legitimitet i att fungera som norm- värderings-, och kunskapsförmedlare för den uppväxande generationen. Som vi påpekade tidigare har dessa förändringar i ungdomars sätt att uppfatta sina föräldrar även satt avtryck i skolan. När det däremot handlar om kontaktpersonens legitimitet hos ungdomarna så tydliggör Marie detta när hon säger – *Hade*

mamma sagt det så hade man bara, skit i henne, det är ju bara mamma liksom, men Sofie (kontaktpersonen) *vet vad hon gör.* Även Jesper tydliggör legitimiteten hos kontaktpersonerna då han säger, - *Asså jag frågade Max ifall han drack och sådär, då sa han: – Inte överdrivet, det finns ju ingen mening med det för då är ju nästa dag förstörd, då kan jag ju inte gå ut i garaget och pilla, då mår jag bara dåligt. Det var också en tankeställare.* En av orsakerna till att kontaktpersonerna vunnit ungdomarnas förtroende kan ligga i det resonemang Lalander & Johansson för angående hur vi bemöter människor. De menar att de sociala banden hotas om man inte möts som en fullvärdig människa av den man interagerar med, följden blir att man inte känner sig riktigt mänsklig i relation till den man möter. Även vad som sägs och hur det uttrycks blir till stor del avgörande för relationens art (Lalander & Johansson 2010). Genom att föräldrarna tappat i legitimitet på grund av samhällsförändringar så påpekade vi tidigare att detta även fått genomslag i skolan. Som vi ser det skulle det kunna vara så att skolan har utvecklats i takt med de behov som ungdomarna av det nya samhället gör anspråk på. Detta kan ha lett till att skolan brister när det handlar om att möta ungdomarna utifrån deras behov och förutsättningar. Oskar berättar att han ser fram emot sina möten med Anders. Han säger att Anders finns där och att han kan prata med honom om allt och om det känns jobbigt så är det bara att ringa till honom.

I samtliga intervjuer framkommer det att ungdomarna av olika anledningar upplevt att varken skola eller familj fungerat som samtalspartner i den utsträckning som de har varit i behov av. Fredrik berättar att han var rädd för att sårå någon i familjen, därför var det skönt att ha någon utomstående att prata med. Varför han inte ansåg att stödet från skolan skulle fungera lika bra säger han - *Det är samtalen som jag tror inte hade blivit lika avslappnade i skolan som med en kontaktperson. För mig kändes det så eftersom det klickade direkt med min kontaktperson och det var bara att tjata på och det blir nog på ett annat sätt om det hade varit som ett tvång från skolan.* Varför Fredrik ser skolans samtal som tvång är svårt att säga. Det skulle kunna vara så att han ser skolan i helhet som en instans som bygger sin verksamhet på tvång (vilket den också gör), och inte motivation vilket den enligt oss även borde göra. Jenner (2004) menar att grunden för det pedagogiska mötet är relationen och den som bär ansvar för att det skapas en bärande relation är pedagogen. Han påpekar även att motivation inte är en egenskap hos individen, utan något man tillägnar sig genom erfarenheter och beroende på vilket bemötande man får. När skola och förälder av olika anledningar som vi tidigare nämnt fått svårt att ge ett adekvat stöd så har kontaktpersonerna i större utsträckning lyckats.

Alla ungdomar som deltog i studien menar att deras relation till sin respektive kontaktperson är jättebra och påpekar att detta även är en avgörande faktor när det handlar om insatsen skall fungera eller inte. Att kontaktpersonerna lyckas bemöta ungdomarna på ett sätt som inneburit att de ser fram mot att träffa sina kontaktpersoner, tyder på att kontaktpersonernas lyckats skapa den bärande relation som även genererar motivation hos dessa ungdomar.

Även om ungdomarna har nära vänner så anser de att det är skönt att ha en vuxen att anförtro sig till. Klara påpekar att tillit är centralt för henne och menar samtidig att det är mycket som måste stämma om man ska berätta om sitt liv för någon. För Marie så är den tystnadsplikt som kontaktpersonerna lyder under viktig. Marie menar att hon kan berätta saker för sin kontaktperson som hon inte vill berätta för någon annan. Marie berättar även att hon inte behöver bli besviken på sin kontaktperson eftersom hon kan lita på att Sofie (kontaktpersonen) håller vad hon lovar. Vi påpekade tidigare att vänskapskretsen och tillhörigheten till densamma blir en arena där ungdomarna kan utforma och ompröva sin identitet. Kontaktpersonernas roll i relation till vännerna kan ses som en arena där man tillsammans med en tillitsfull vuxen vän kan reflektera över sina val och den identitet man ger uttryck för.

Fredrik berättade tidigare att hans kontaktperson inte bånkade in kunskap. Kontaktpersonen ville istället att han skulle tänka själv. Jesper menar att där andra stöttat honom rakt framifrån så har hans kontaktperson knuffat honom bakifrån utan att han själv har märkt det. Klara säger att hon tillsammans med sin kontaktperson både får chans att tömma och samla på sig energi. Genom ungdomarnas berättelser och formuleringar får vi uppfattningen att det arbete som kontaktpersonerna syftar till att utföra, ryms under begreppet *empowerment*. Att bidra till att en annan människa bygger upp sin egen självkänsla, tillit och kontroll utan att styra är en balansgång som varje pedagog hela tiden måste reflektera över. I vilken mån ungdomarnas kontaktpersoner styrt dem kan nog ingen svara på, men den pedagogiska grundinställningen är ändå tydlig, frigörande. Några av de lärdomar och förändringsprocesser som ungdomarna kan se, berättar de själva:

– *Något som jag lärt mig via Stina det är det här att vara mottaglig för hjälp och även det här att man inte alltid skall sätta sin familj först, eller sina vänner först utan ibland skall man sätta sig själv först (Klara).*

- *Jag är mycket lugnare, jag kan sitta still och behöver inte upp och röra på mig hela tiden. Jag är inte lika aggressiv längre (Oskar).*
- *Det är mycket om hur man tänker, t.ex. om man tänker negativt så blir det så och tvärtom (Fredrik).*
- *Jag har lärt mig att känna mig själv lite mer under den tid som jag varit med Sofie (Marie).*
- *Jag vet att jag inte måste gå runt på stan och bråka för att känna att jag är något (Jesper).*

Dessa lärdomar och förändringsprocesser pekar på att ungdomarnas sätt att se på sig själva idag, ser annorlunda ut än vad det gjorde innan de träffade sina kontaktpersoner. Några av ungdomarna uppfattar sig själva på ett annat sätt idag, medans andra anser att de med hjälp av sina kontaktpersoner lärt sig tänka på ett annat sätt än tidigare. Den roll som kontaktpersonerna tagit i förhållande till skola, familj och vänner i ungdomarnas syn på sig själva, upplever vi genom ungdomarna handlar om att kontaktpersonerna:

- Med deras kunskap och kompetens angående hur det är att växa upp i dagens samhälle skapat sig legitimitet gentemot ungdomarna.
- I sina relationer till ungdomarna skapat förutsättningar för ett förändringsarbete.
- Via dialogen medverkat till att ungdomarna intagit rollen som kritiska medundersökare.
- Genom att förena övriga punkter med ett maktmedvetande så leder det till att de skapat förutsättningar för ungdomarna, att som aktiva subjekt tillåtas erövra självtillit, kontroll och stolthet. Med andra ord empowerment med syfte att frigöra.

7. Referenser

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1998) *Kunskapssociologi: Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Falun: AiT

Erikson H Erik, (1986) *Barnet och Samhället*. Stockholm: Natur & Kultur.

Freire, Paulo, (1976). *Pedagogik för förtryckta*. Falköping: Gummessons boktryckeri AB.

Frisén, Anna & Hwang, Philip (2006). "Ungdomar och Identitet" I Frisé Anna & Hwang Philip *Ungdomar och Identitet* (red) Stockholm: Natur & Kultur.

Gren, Jenny. (1996). *Etik i socialt arbete*. Stockholm: Liber

Hermansson, Hans-Erik (1985) *Fristadens barn, Ett intervju & forskningsprojekt i Eskilstuna 1983-1985*. Rapport 1985:9: Institutionen för socialt arbete Forskningsavdelningen Göteborgs universitet

Jenner, Håkan (2004) *Motivation och motivationsarbete i skola och behandling*. Stockholm: Liber.

Johansson, Thomas (2006) "Att skapa sin identitet, ungdomar på väg in i livet" I Frisé Anna & Hwang Philip *Ungdomar och Identitet* (red) Stockholm: Natur & Kultur.

Johansson, Anna & Öberg, Peter (2008). "Biografi och livsberättelseforskning" I Meeuwisse Anna, Swärd Hans, Eliasson-Lappalainen Rosmari & Jacobsson Katarina (red) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur:

Kroger Jane (2006) "Identitetsutveckling i de tidiga vuxenåren" I Frisé Anna & Hwang Philip *Ungdomar och Identitet* (red) Stockholm: Natur & Kultur

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lalander, Philip & Johansson, Thomas (2007): *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Lalander, Philip & Johansson, Thomas (2010): *Vardagslivets socialpsykologi*. Malmö: Liber

Madsen, Bent, (2001). *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Olsson, Britt-Inger, Olsson, Kurt, (2007) *Utveckling, livsvillkor och socialisation*: Stockholm, Liber

Sernhede, Ove (2006) *Ungdom och kulturens omvandlingar: åtta essäer om modernitet, unga skapande och fascination inför svart kultur*. Göteborg: Daidalos

Sernhede, Ove (1996) *Ungdomskulturen och de andra : sex essäer om ungdom, identitet och modernitet*. Göteborg: Daidalos

Sernhede, Ove (1984) *Av drömmar väver man-, ungdomskultur, socialisation, ungdomsarbete*. Malmö: Utbildningsproduktion.

SoL i Sveriges lagar innehåller författningar som trätt i kraft per den 1 januari 2007. 11. uppl. Stockholm: Thomson Fakta

Swärd, Hans & Starrin, Bengt (2006) "Makt och socialt arbete" I Meeuwisse Anna, Sunesson Sune, Swärd Hans (red) (2006) *Socialt arbete en grundbok*. Stockholm: Natur och kultur.

Ziehe, Thomas (1994). *Kulturanalyser ungdom, utbildning och modernitet*. Stockholm/Stenhag: Brutus Österlings Bokförlag Symposion

Ziehe, Thomas. (1996). *Ny ungdom*. Malmö: Nordstedts

Ziehe, Thomas (1997). "Kulturell friställning och narcissistisk sårbarhet". I Fornäs Johan, Lindberg Ulf & Sernhede Ove (red) (1997) *Ungdomskultur: Identitet och motstånd*. Stockholm/Stenhag: Brutus Österlings Bokförlag Symposion

Internetadresser:

Vetenskapsrådet: (www.vr.se) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se